

Vaktijdschrift
voor leerkrachten
niet-confessionele zedenleer
van het lager onderwijs

97

Driemaandelijks tijdschrift
jaargang 25 nr. 97
sept- okt - nov 2020
Afgiftekantoor
1840 Londerzeel - P209292

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

SAMEN

Spel

**Communicatie
en media**

Spel

Samenspel is een vaktijdschrift voor leerkrachten niet-confessionele zedenleer lager onderwijs, uitgegeven door SAMENSPEL NCZ vzw.

EINDREDACTIE
Martine Konings

KERNREDACTIE
Christel Birchen, Nancy Brouckmans, Martine Konings, Anouk Leys, Marlene Stevens, Tineke Vanlens, Inge Vrijdags

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Filip Debrabandere, Knobbaardstraat 6, 8870 Izegem

VORMGEVING lu'cifer

DRUK NV Drukkerij Verbeke - Gent

ABONNEMENT
€ 40 per jaargang
Te storten op het rekeningnummer van Samenspel NCZ vzw
IBAN: BE10 0015 4702 4304
BIC: GEBABEBB
Gelieve bij verlenging van uw abonnement uw abonneenummer te willen vermelden + jaargang.
Voor een nieuw abonnement graag eerst een e-mail naar: samenspelncz@telenet.be of via de website: www.samenspelncz.be

VOOR VERDERE VRAGEN
over bestelbonnen en met opmerkingen kan u terecht bij de abonentendienst: SAMENSPEL NCZ vzw, p/a Knobbaardstraat 6, 8870 Izegem. samenspelncz@telenet.be
De artikels vallen onder de verantwoordelijkheid van de auteur.

Communicatie en media

- 4** **Nepnieuws** [ANOUK LEYS]
- 8** **Communiceren met symbolen/pictogrammen** [ANOUK LEYS]
- 12** **Verbindend communiceren** [EVI MERVIS]
- 16** **Hallo, wie heb ik aan de lijn?** [ANOUK LEYS]
- 20** **Communiceren met hindernissen** [TINEKE VANLENS/NANCY BROUCKMANS]
- 26** **Think before you post** [SJOERDJE COREMANS]
- 34** **Bomen zijn als mensen** [SIEMON BIESEMANS]
- 38** **Creatief communiceren** [MARTINE KONINGS]

Beste Samenspeler,

In nummer 82 van december 2016 kwam het thema 'Mediawijsheid' reeds aan bod. Echter, amper 4 jaar later, is de gedigitaliseerde wereld enorm geëvolueerd.

Onze wereld is niet meer los te denken van computergestuurde apparaten; apps voor de meest uiteenlopende toepassingen variërend van sport-, weer- of nieuwsapplicaties tot toepassingen met betrekking tot internetbankieren, amusement, boeken, fotografie, koken, muziek, lifestyle, onderwijs, routenavigatie, spelletjes en het bedrijfsleven.

Kinderen leren hierbij heel snel en zijn zeer actief op sociale media. Ook de recente uitbraak van Covid-19 en de daaruit voortvloeiende maatregelen brachten onderwijs in een stroomversnelling wat betreft digitaal onderwijs en de daarbij bijhorende leerplatforms.

Echter blijft communiceren een basisvaardigheid: mensen kunnen niet niet communiceren. Bewust en onbewust versturen en ontvangen zij boodschappen en creëren zo gedeelde betekenis. Bij communicatie draait het naast de inhoud en het doel van de boodschap ook altijd om de relatie tussen mensen.

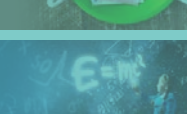

In de samenleving van de 21ste eeuw neemt communicatie een grotere plaats in dan ooit. Mensen zijn altijd en overal met elkaar verbonden en communiceren via gesproken en geschreven tekst, beeld en geluid, al dan niet digitaal.

Bewust en doelgericht communiceren is daarom niet alleen een doel, maar ook een middel. Het is een belangrijk aspect bij de persoonsvorming en de ontwikkeling van burgerschap in het algemeen bij kinderen en in het bijzonder in thema 9 'Communicatie en media' van het leerplan NCZ.

Naast het je goed verplaatsen in de leefwereld van het kind en het open staan voor de ideeën en gedachten van leerlingen is er nog een belangrijke voorwaarde voor het goed communiceren met hen: de communicatie moet aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van je leerlingen.

Welke leuke creatieve manieren en methoden kunnen we hanteren om in gesprek te gaan met alle leeftijdsgroepen? Welke handvatten kunnen we aanreiken opdat kinderen beter kunnen communiceren?

Belangrijk hierbij is dat ze kunnen luisteren, de dialoog kunnen aangaan. Dat ze leren omgaan met spanningen en communicatieproblemen en hun gedrag op situaties kunnen afstemmen. Tijdens de lessen NCZ kunnen ze hun houding oefenen om open te staan voor de ander en betrokkenheid tonen bij de ander en bij het onderwerp van communicatie. En dit met respect voor anders zijn, andere culturele waarden en normen.

- 1** Identiteit
- 2** Vrijzinnig humanisme
- 3** Samenleven, democratie en burgerschap
- 4** Een waarier van levensbeschouwingen, identiteit in dialoog
- 5** Economie
- 6** Wetenschap
- 7** Milieu
- 8** Kunst
- 9** Communicatie en media

Nepnieuws

FAKE NEWS

INHOUD

6 DE LEERJAAR

VOORBEREIDING > weinig TIJD > 2 lestijden

Nadenken over de term 'fake news' en de kennis leren die nodig is om echt nieuws te onderscheiden van fake news.

WERKVORMEN

- > doe-opdracht en klassikaal (of in groepjes) een woordenwolk maken
- > individuele denkoefening via stellingen/debat
- > leergesprek
- > kritische analyse voorbeelden fake news
- > creatieve opdracht
- > extra: filmfragment

WAT ZIT ERIN

- > grapje uithalen en woordenwolk 'nieuws' maken
- > voorkennis genereren rond fake news via ja/nee-stellingen en/of debat
- > leren wat nepnieuws is en waarom het bestaat
- > analyseren van fake news a.d.h.v. een hulpaffiche
- > keuze uit verschillende creatieve opdrachten
- > extra: filmfragment van Basta

THEMA'S

9. COMMUNICATIE EN MEDIA

- > 9.1. Recht op informatie

PROCESDOELEN

AUTONOMIE

- > vrij en zelfstandig denken en handelen

- > Een onderscheid kunnen maken tussen waarheidsgetrouwe en foutieve nieuwsinformatie.

HUMANISEREN

- > van het samenleven met anderen

- > Kritisch leren nadenken over het belang van informatie/kennis via het nieuws.
- > Bij twijfel de reflex genereren om raad te vragen of extra informatie op te zoeken.

VERANTWOORDELIJKHEID

- > voor huidige en toekomstige generaties

- > Op een kritische manier leren omgaan met diverse informatiebronnen.
- > Inzien dat een houding aannemen om informatie te verifiëren belangrijk is.
- > Inzien dat media de werkelijkheid kunnen kleuren en de mogelijke gevolgen voor de samenleving.

ZINGEVING

- > oefening in zingeving

- > Openstaan voor nieuwe correcte kennis, informatie ...
- > Parameters en correcte relaties kunnen leggen tussen verschillende informatiebronnen en kennis.

NODIG

VOORBEREIDING

- > verjaardagskaart maken of kopen
- > voorbeelden van fake news uit de actualiteit zoeken
- > affiche checklist nepnieuws afdrukken (in kleur) op A4-formaat per leerling of enkele affiches op A3-formaat per groepje

MATERIAAL

- > bord of A3-papier voor de woordenwolk
- > per leerling een rood en groen (gelamineerd) kaartje
- > voor de filmpjes: een digitaal bord en/of computer, luidsprekers en internetaansluiting
- > materiaal afhankelijk van de gekozen creatieve verwerking

ACTIVITEIT

1

Grapje uithalen en woordenwolk maken

Laat de leerlingen een verjaardagskaart voor een collega of de directeur met hun naam ondertekenen.

2 à 3 leerlingen brengen deze kaart brengen naar de 'jarige'. Als leerkracht kan je niets op voorhand zeggen tegen de 'jarige' of je meldt het wel en vraagt of de 'jarige' heel goed meedoet door toneel te spelen en veel vragen te stellen als:

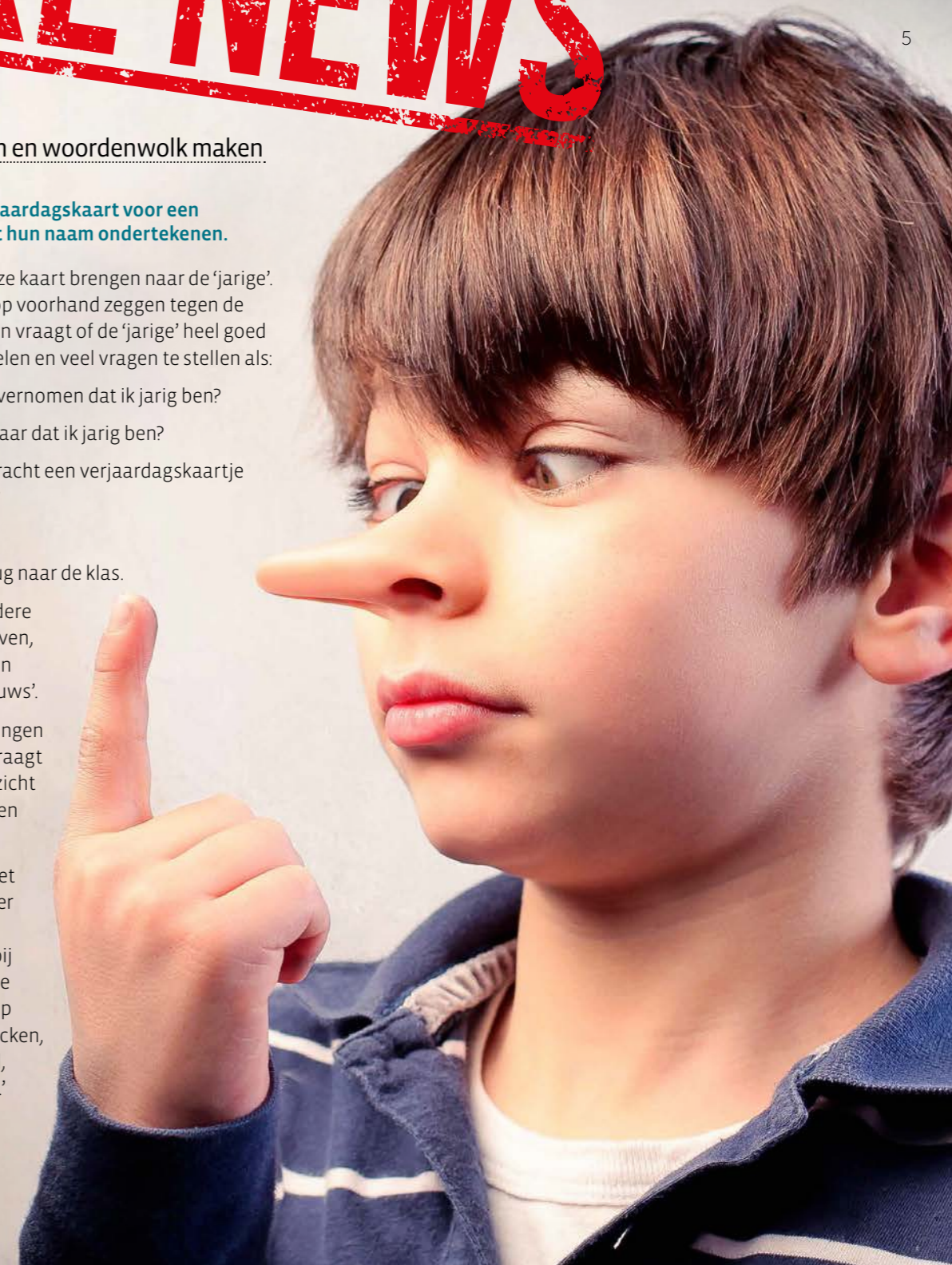
- > Van wie hebben jullie vernomen dat ik jarig ben?
- > Geloven jullie dat zomaar dat ik jarig ben?
- > Geven jullie elke leerkracht een verjaardagskaartje wanneer die jarig zijn?
- > ...

Deze leerlingen komen terug naar de klas.

Ondertussen maken de andere leerlingen die in de klas bleven, in groepjes of klassikaal, een woordenwolk over 'het nieuws'.

Bij terugkomst van de leerlingen die kaartje wegbrachten, vraagt de leerkracht met pokersgezicht of de 'jarige' collega tevreden was met zijn/haar kaartje.

Als de woordenwolk nog niet klaar was, wordt deze verder afgewerkt, gevolgd door een klassikale bespreking bij groepswork. Verwijs naar de verjaardagskaart en let erop dat woorden als 'feiten checken, bronnen, betrouwbaarheid, erkende journalist, datum...' in de woordenwolk staan.

2 Voorkennis afoetsen over nepnieuws

Via enkele vragen komt de leerkracht te weten of de klasgroep al van 'nepnieuws' gehoord heeft.

Elke leerling ontvangt een rood en groen kaartje om te kunnen antwoorden op stellingen met een ja/nee-antwoord (ja = groen kaartje omhoog, neen = rood kaartje omhoog).

- › Heb je al gehoord over nepnieuws/fake news?
- › Ben je fake news al tegengekomen op sociale media?
- › Heb je fake news op tv gehoord/gezien?
- › Heb je al over fake news geleerd in de klas (bij de klasleerkracht)?
- › Zou je in eigen woorden kunnen uitleggen wat nepnieuws is?
- › Vind je nepnieuws aanvaardbaar?
- › Komt nepnieuws enkel uit Amerika?
- › Heb je zelf al eens nepnieuws verspreid?
- › ...

definitie nepnieuws:

Elke vorm van valse informatie met als doel om mensen te misleiden voor politieke (bijvoorbeeld stemmen winnen) of commerciële (bijvoorbeeld geld verdienen via advertenties) doeleinden.

Aanvullend kan met een digitaal bord of computer een debat met 5 vragen over (nep)nieuws gedaan worden: www.deschaalvanm.be/debat/debat-nieuws#5

3 Leergesprek over nepnieuws

Karrewiet: Wat is nepnieuws?

www.ketnet.be/karrewiet/25-januari-2017-wat-is-nepnieuws

duur: 2 min 30

Karrewiet: Fake news herkennen

<https://www.ketnet.be/kijken/karrewiet-19-februari-2020-zo-herken-je-fake-news>

duur: 4 min 19

Noteer samenvattend de kernwoorden van de filmpjes op het bord en bespreek kort.

4 Voorbeelden uit de actualiteit

Zoek via internet allerlei actuele voorbeelden van fake news en bespreek dit met de klas a.d.h.v. de affiche om nepnieuws te achterhalen (zie ook bijlage Samenspel).

- › voorbeelden fake news (juni 2020): www.genk.be/corona-fakenews
- › affiche checklist nepnieuws: mediawijs.be/tools/affiche-betrouwbare-info-of-toch-fake

5 Creatieve verwerking

Kies een opdracht uit onderstaande mogelijkheden:

- › Is het echt of nep?/ Verzin 3 weetjes over jezelf: www.deschaalvanm.be/pagina/opdracht-maak-zelf-nepnieuws
- › maak een schoolkrantje vol nepnieuws
- › doe een quiz of laat de leerlingen zelf quizvragen in elkaar steken
- › laat de leerlingen woorden voor een woordzoeker over nepnieuws oplijsten
- › ...

(Of doe een combinatie van enkele opdrachten.)

6 Eventueel als extra: een aflevering van Basta

Basta: 'Kom eens in de krant'

www.youtube.com/watch?v=QVsIXoxgIM
duur: 7 min 38

BRONNEN:

definitie nepnieuws :
www.deschaalvanm.be/pagina/nepnieuws

affiche checklist nepnieuws:
mediawijs.be/tools/affiche-betrouwbare-info-of-toch-fake

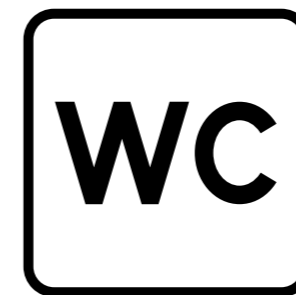
Karrewiet: fake news herkennen
onderwijs.hetarchief.be/media/karrewiet-fake-news-herkennen/JSVKNYKwAGe9OilE779JAMrz
duur: 4 min 19

extra info voor leerkracht
www.nieuwsindeklas.nl/leerdoel/mediawijsheid/bronnen-voor-informatievaardigheden/nieuwswaarde-van-een-bericht/mediawijs.be/tools/educatief-pakket-fake-news
www.klasse.be/215055/waarom-fake-news-les/

Communiceren met symbolen

[pictogrammen]

8

9

INHOUD	3	DE GRAAD	VOORBEREIDING > weinig	TIJD > 1 à 2 lestijden
		Nadenken over het (universeel) non-verbaal communiceren met symbolen/pictogrammen.		
THEMA'S		9. COMMUNICATIE EN MEDIA	> 9.5. Communicatie en communicatievaardigheden	
	PROCESDOELEN		AUTONOMIE > vrij en zelfstandig denken en handelen	> Inzien dat non-verbale communicatie via beeldtaal cultureel bepaald wordt.
		HUMANISEREN > van het samenleven met anderen	> De universele waarde van beeldtaal inzien bij non-verbale communicatie.	
NODIG		VOORBEREIDING	> symbolen/pictogrammen in kleur afprinten indien filmpje niet gebruikt wordt	
		MATERIAAL	> symbolen/pictogrammen, in filmpje of op papier (zie website Samenspel) > voor het tonen van de filmpjes: digitaal bord en computer, luidsprekers en internetaansluiting > per leerling een gelamineerd rood en groen kaartje > afhankelijk van de gekozen zoekopdracht het nodige materiaal voorzien	

1 **ACTIVITEIT** Filmpje van symbolen/pictogrammen

Laat de leerlingen het filmpje van 30" zien met 30 verschillende symbolen/pictogrammen.

(<https://youtu.be/iCsH3GMG8oc>)

Als alternatief kan je ook verschillende symbolen afdrukken in kleur en lamineren. Toon ze dan één voor één aan de klasgroep.

Vraag na tonen van symbolen/pictogrammen aan klasgroep:

- > Wat zag je tijdens dit filmpje?
 - > Welke symbolen herinner je je?
 - > Staan er veel woorden vermeld?
 - > Zou je de symbolen/pictogrammen kunnen indelen in groepjes/soorten?
- mogelijke indeling is:
- + beloningsstickers
 - + coronasymbolen
 - + algemene pictogrammen
 - + religieuze symbolen
 - + schoolpictogrammen
 - + smileys
 - + sportpictogrammen
 - + verkeersborden
 - + veiligheidssymbolen
 - + vredessymbolen
- > Zijn alle symbolen even bekend?

2 **ACTIVITEIT** Ja/nee-bevraging (symbolenkennis nagaan)

Via enkele vragen komt leerkracht te weten of de klasgroep symbolen kent/gebruikt.

Elke leerling ontvangt een rood en groen kaartje. De leerkracht laat het filmpje nog eens zien en houdt een klasgesprek na elke vraag, ja/nee-bevraging (ja = groen kaartje omhoog, nee = rood kaartje omhoog):

- > Kende je alle symbolen in het filmpje? Welke wel/niet?
- > Vind je symbolen handig? Waarom wel/niet?
- > Gebruik jij soms symbolen? Wanneer, welke en waarom?
- > Evolueren symbolen met de tijd? (bv. apenstaartje of hashtag of wifi-symbool)
- > Gebruiken jullie thuis symbolen? Welke en waarom?
- > Gebruikt men bij het sporten symbolen? (Denk aan geblokte finishvlag, rode en gele kaart bij overtreding, kleedkameranduiding ...)
- > Ken jij religieuze symbolen? Welke?
- > Heb jij een lievelingssymbool? Welk en waarom?

LEERGESPREK: Communiceren met symbolen valt onder **non-verbale communicatie**.

Met non-verbale communicatie bedoelt men elke vorm van uitwisseling van boodschappen tussen mensen of levende wezens via niet-talige signalen of tekens: 'zonder woorden'.

Weetje: Gebarentaal is wel een vorm van lichaamstaal, maar is géén non-verbale communicatie. Non-verbaal betekent zonder woorden. In gebarentaal is feitelijk elk gebaar een onuitgesproken woord met vaste betekenis.

Over het algemeen worden we dagelijks geconfronteerd met non-verbale tekens. Denk hierbij bijvoorbeeld aan verkeersborden.

Wat gebruikelijk non-verbaal gedrag is, hangt af van de cultuur. Een handeling die in de ene cultuur een bepaald iets betekent, kan ergens anders een geheel andere betekenis hebben.

(deels overgenomen uit: nl.wikipedia.org/wiki/Non-verbale_communicatie)

10

3 Videofragment

Videofragment over de ontwikkeling van pictogrammen/ universele beeldtaal.

SchoolTV: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-pictogrammen/>
(duur: 14 min 26)

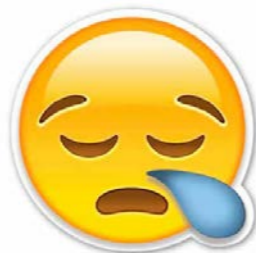
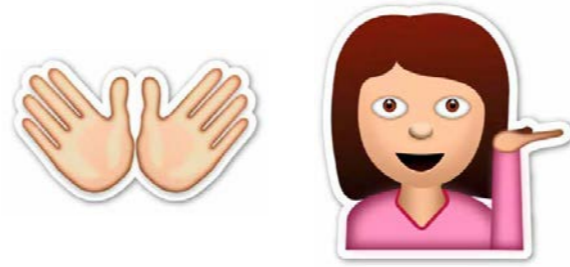
4 Creatieve zoektocht rond symbolen

Er zijn verschillende opdrachtjes mogelijk, afhankelijk van de grootte van de klasgroep.

Ook qua organisatie kan je kiezen uit bijvoorbeeld een doorschuifstelsel, hoekenwerk, een speurzoektocht... Afhankelijk van gekozen opdrachtjes, moet er zeker ook een afsluitmoment voorzien worden, bv. door het opstellen van een tentoonstelling of door de resultaten te gieten in digitale vorm (bv. een Padlet-/een PowerPointPresentatie of fotoreportage).

voorbeelden opzoekopdrachten:

- > de leerlingen zoeken op het internet naar de betekenis van symbolen
- > de leerlingen ontwerpen zelf een symbool
- > de leerlingen schrijven een verhaaltje met de verwerking van symbolen erin
- > de leerlingen zoeken in het schoolgebouw symbolen/ pictogrammen
- > de leerlingen zoeken de betekenis van enkele symbolen van tatoeages of juwelen of...
- > de leerlingen zoeken allerlei symbolen, knippen deze uit en groeperen per soort
- > de leerlingen zoeken naar levensbeschouwelijke symbolen (idee voor een ILC)
- > de leerlingen zoeken de echte betekenis van emoji's op
- > de leerlingen zoeken symbolen van verschillende culturen
- > ...

11

BRONNEN:
non-verbale communicatie:
nl.wikipedia.org/wiki/Non-verbale_communicatie
het Klokhuis – pictogrammen:
schooltv.nl/video/het-klokhuis-pictogrammen/#q=pictogrammen
betekenis emoji's:
www.hln.be/nina/style/ken-jij-de-echte-betekenis-van-deze-tien-emoji-s~a44c5d8d/
emojipedia.org/apple/

Verbindend communiceren

Verbindende communicatie (VC) of Nonviolent Communication (NVC) is een wijze van communiceren ontwikkeld door Marshall Rosenberg die empathie als rode draad ziet om in verbinding met elkaar en jezelf te komen en te zijn. Rosenberg werd onder andere geïnspireerd door Carl Rogers en Manfred Max-Neef, en door vredesdenkers als Mahatma Gandhi en Martin Luther King.

12

13

INHOUD	2-3	DE GRAAD	VOORBEREIDING	> weinig	TIJD	> 1 à 2 lestijden
	i	De leerlingen leren de begrippen behoeften/noden en strategieën/middelen kennen en herkennen bij zichzelf en bij anderen. Dit is een onderdeel van een introductieles verbindend communiceren. Het is aangewezen om nadien ook de andere stappen van Verbindende Communicatie aan te brengen (gevoelens, waarneming en verzoek), of de stappen toe te passen in de klas. Extra bijscholing kan hierbij een enorme ondersteuning bieden als men dit goed wil leren kennen en toepassen.				
	WERKVORMEN		WAT ZIT ERIN			
	<ul style="list-style-type: none"> > introductiegesprek > klasgesprek > groepsspelletjes > bespreking opties > reflectie 		<ul style="list-style-type: none"> > spelvorm (galgje) > klasgesprek, olijsten van noden/behoeften en middelen/strategieën met aansluitend een kort filosofisch gesprek > twee spelvormen om begrippen te verkennen, 'behoefte/strategie' in te oefenen en te verduidelijken reflectie a.d.h.v. een kort klasgesprek en/of werkblad 			
THEMA'S	tag	9. COMMUNICATIE EN MEDIA	> 9.3. Sociale media			
	PROCESDOELEN	target	AUTONOMIE	<ul style="list-style-type: none"> > Inzien dat communicatie meer verbindend kan zijn als we rekening houden met o.a. eigen of iemand anders' behoeften (ons diep verlangen). > Inzien dat communiceren op strategieniveau voor onnodig conflict kan zorgen. > Ervaren hoe veel verschillende strategieën er zijn om een behoefte te vervullen. 		
		HUMANISEREN	<ul style="list-style-type: none"> > Op een duidelijke manier boodschappen geven, rekening houdend met eigen behoeften, luisteren naar jezelf en naar anderen, aandachtig waarnemen, non-verbale boodschappen herkennen en begrijpen van jezelf en van anderen ... 			
		ZINGEVING	<ul style="list-style-type: none"> > Assertiviteit, openheid, de kracht van kwetsbaarheid, empathie en sensitiviteit aan de dag kunnen leggen bij het communiceren met jezelf en met anderen... 			
NODIG	bullet points	VOORBEREIDING				
		MATERIAAL	> bord/digibord, werkblad			

behoeftestrategie [introductie]

ACTIVITEIT 1 Introductie

De leerlingen spelen 'galgje', waarbij het woord dat geraden moet worden 'BEHOEFTE' is.

verschil is: de ene kant is wat we écht nodig hebben, de andere kant zijn manieren om ervoor te zorgen dat we iets kunnen doen om te krijgen wat we nodig hebben.

bv.

liefde	voetballen
water	geld
bescherming	een huis
warmte	boterhammen
verzorging	dieren
spelen	computer
lucht	een bed

ACTIVITEIT 2 Klasgesprek

De leerkracht legt uit dat de les vandaag gaat over iets wat iedereen nodig heeft. De leerkracht laat de leerlingen dingen opnoemen waarvan ze denken dat iedereen ze nodig heeft. Aan het bord komen de behoeften aan de ene kant en de strategieën (middel om aan een behoefte, iets wat je nodig hebt, tegemoet te komen) aan de andere kant. Als er langs beide kanten ongeveer 10 woorden staan (of meer) vraagt de leerkracht of de leerlingen weten waarom de woorden in 2 kolommen staan. De klas gaat op een filosofische manier ontdekken wat het

Dan geeft de leerkracht nog enkele voorbeelden van behoeften en vraagt telkens aan de leerlingen of ze weten wat het precies is en op welke manier die behoefte vervuld zou kunnen worden. De leerkracht kan de lijst met behoeften op het bord aanvullen.

INFO VOOR DE LEERKRACHT

behoeften/noden

ACTIVITEIT **3** Spelvormen

14

*Maak een kring. De leerkracht doet 1 stap naar voor en zegt een behoefte (bv. spelen: *ik heb het nodig om te spelen*).

De leerkracht vraagt zich luidop af: 'Als ik heel graag wil spelen, op welke manier kan ik dat dan doen?' Er mogen 2 kinderen een stap naar voor zetten en een strategie noemen (bv. voetballen – tikkertje spelen). De leerkracht voelt (en zegt dit luidop) welke strategie voor hem/haar het meest vervullend zou zijn (bv. tikkertje: *als ik op dit moment zou kunnen spelen, zou ik het liefst tikkertje doen*).

De leerkracht en de leerling die 'tikkertje' als strategie gaf, gaan terug in de kring staan. Nu staat er de leerling die 'voetballen' aangaf in het midden. De leerkracht herhaalt dat voetballen een strategie is, een manier om een behoefte te kunnen vervullen. *Als je gaat voetballen, welke behoefte zou je dan kunnen vervullen?* Er mogen 2 leerlingen naar voor stappen met een behoefte (bv. bewegen – plezier).

De leerling die voetballen als strategie zei, gaat voelen welke behoefte bij hem/haar het meest vervuld zou zijn als hij/zij nu zou gaan voetballen. *'Als ik op dit moment zou gaan voetballen, dan is vooral mijn behoefte aan bewegen vervuld...'*

Dan zetten de leerlingen die 'voetballen' en 'bewegen' gezegd hebben een stap terug en blijft 'plezier maken' staan. De leerkracht nodigt alle leerlingen uit: *'Wat zou jij het allerliefst doen om je behoefte aan plezier maken te kunnen vervullen?'* Twee leerlingen komen naar voor en formuleren elk een strategie: bv. gamen en zwemmen ... Enzovoort ...

*1 leerling staat aan de ene kant van de speelplaats en zegt een behoefte/ iets wat hij/zij nodig heeft. Wie van de andere leerlingn een mogelijke manier weet hoe hij/zij dat kan bekomen, mag zijn/haar hand in de lucht steken en de strategie/ manier zeggen. Die leerling mag achter het andere kind gaan staan.

We gaan door tot er geen strategieën/ manieren meer gevonden worden. Van de overige leerlingen mag 1 kind een nieuwe behoefte kiezen. En ook nu gaan de kinderen zo veel mogelijk strategieën bedenken.

Hier zou eventueel een werkblad van gemaakt kunnen worden met een soort van

woordspinnen. Daarop kunnen de leerlingen hun behoeften invullen en de mogelijke strategieën ... (zie bijlage)

ACTIVITEIT **4** Afronding

- › Hoe voel je je nu na deze les?
- › Welke behoeften van jou zijn vervuld/niet vervuld?

ZO KAN IK ZORGEN VOOR WAT IK NODIG HEB

een gezelschapspel
SPELEN voetballen
 tikkertje playstation
 op de trampoline

zolang mogelijk op je handen staan
 een puzzel van 1000 stukken
UITDAGING
 3 dagen zonder scherm geocoaching
 een gerecht uit een kookboek maken

een bad nemen gamen
ONTSPANNEN
 skaten een boek lezen
 een film kijken

VOORBEELD **1** Max en Robbe hebben ruzie

De meesten onder ons hebben nooit geleerd om gevoelens te koppelen aan behoeften. Waarom voel ik wat ik voel? Wat is zo belangrijk voor mij op dit moment? Welke behoefte wil dat gevoel me duidelijk maken? Het is makkelijker om de onderliggende behoefte te ontdekken als we ons werkelijke gevoel helder krijgen.

Behoeften zijn abstracte begrippen die kunnen begrepen worden als waarden of kwaliteiten. Denk bijvoorbeeld aan vriendschap, verbinding, voedsel, veiligheid, erkenning, gezien en gehoord worden, schoonheid, plezier, betekenis, aanwezigheid, eerlijkheid, ruimte, tijd ... Het is erg belangrijk om ze niet te verwarren met strategieën (de manieren om aan onze behoeften te voldoen). Er zijn immers heel veel strategieën om behoeften te vervullen. Marshall Rosenbergs advies is om trouw en vasthoudend te zijn wat je behoeften betreft en heel flexibel te zijn in de strategieën om ze te vervullen.

BEHOEFTE	STRATEGIE
abstract	concreet
universeel	persoonlijk
Waarom?	Wat? Hoe?
in mij	buiten mij

Max wil graag voetballen (strategie), Robbe wil graag knikkeren (strategie). Robbe heeft dit aan het begin van de ochtend al gezegd en Max ziet dit absoluut niet zitten. Ze blijven erover kibbelen. Als ze werkelijk naar elkaar luisteren en kunnen horen wat er leeft in de andere, wordt hun behoefte aan spelen en plezier duidelijk. Behoeften die in dit geval -joepie- gemeenschappelijk zijn. Ze hebben echter allebei een andere invulling (strategie) gegeven aan deze behoefte. De vaststelling dat ze allebei hetzelfde willen (spelen en plezier), maakt het mogelijk om deze strategie los te laten. Van hieruit kunnen ze een andere, creatieve oplossing bedenken. Door empathisch te luisteren naar elkaar en eerlijk te spreken, komen ze tot een nieuwe strategie. Ze bedenken een opdrachtspel om op de speelplaats te doen.

Dit is een mooi voorbeeld van het feit dat conflicten tussen mensen zich heel vaak situeren op strategieniveau. En het is op behoefteniveau dat we elkaar echt vinden. Het effect hiervan is dat we vaak tot creatieve oplossingen komen, waar beide partijen zich goed bij voelen. Een win-winsituatie dus. Dit in tegenstelling tot een compromis, waarbij één van beide partijen zijn eigen behoeften aan de kant schuift.

VOORBEELD **2** Nilu zegt dat ze buikpijn heeft en niet naar de refter wil

Ze vraagt of oma haar mag komen halen. 'Naar oma gaan' is een strategie. Als we als leerkracht/begeleider helder kunnen krijgen wat haar behoefte is, kunnen we misschien een strategie vinden om het voor Nilu (en vaak ook meteen voor andere kinderen) aangener te maken.

- › **stilte:** 1 lokaal inrichten als stille eetruimte, de eerste 10 minuten van de reftertijd in stilte eten, reftershiften opdelen in stille refter en zachte refter (i.p.v. in de klas), een koptelefoon, oordopjes die ze in een potje in haar bank bewaard, tennisballen en viltjes onder tafel- en stoelpoten ...
- › **rust:** een kussenhoekje met boekjes/tekengerief/..., stille refter - zachte refter, een voelhoekje, een hoekje met rustgevende muziek en windklokjes ...
- › **warmte/nabijheid:** Nilu kan naast een vriendje/vriendinnetje/broer/zus zitten, haar knuffeltje kan op haar schoot onder de tafel, een (geplastificeerde) foto van oma in/op de brooddoos ...
- › ...

15

Hallo,

wie heb ik aan de lijn?

[telefoneren vroeger en nu]

Kinderen zijn meestal met verstomming geslagen als ze horen dat sms'en vroeger niet bestond. Zij zijn opgegroeid met mobiele telefoons en de nieuwste snufjes. Het is echter een uitdaging om ook op een fijne manier met deze evolutie om te gaan en te ontdekken welke mogelijkheden er zijn om correct en aangenaam te communiceren.

INHOUD	2-3 DE GRAAD	VOORBEREIDING > weinig	TIJD > 2 lestijden
	<p>i Het telefoneren van nu en vroeger in al zijn facetten bespreken via verschillende opdrachten. Nadenken over de term 'telefoneren' en de vaardigheden die hiervoor nodig zijn t.a.v. de verschillende telefoonmogelijkheden anno 2020.</p>		
THEMA'S	WERKVORMEN	WAT ZIT ERIN	
	<ul style="list-style-type: none"> > individuele denkoefening via luisteropdracht > klasgesprekken > sorteeropdracht en toelichtend filmpje > spelopdracht > rollenspel > creatieve opdracht 	<ul style="list-style-type: none"> > lied over telefoneren > nadenken over eigen telefoongedrag > evolutie van de telefoon > videobellen bespreken > mogelijkheden van telefoneren inschatten t.a.v. verschillende telefoons van vroeger en nu > verschillende telefoonopdrachten uitvoeren per twee met bespreking > afsluiten met een wetenschapsvraag 	
PROCESDOELEN	9. COMMUNICATIE EN MEDIA		<ul style="list-style-type: none"> > 9.2. Mediawijsheid > 9.5. Communicatie en communicatievaardigheden
	AUTONOMIE	<ul style="list-style-type: none"> > vrij en zelfstandig denken en handelen 	<ul style="list-style-type: none"> > Inzicht krijgen in hoe men correct en aangenaam telefoneert bij verschillende situaties en welk hulpmiddel men hiervoor inzet. > Beeld krijgen van de technologische evolutie van de telefoon.
	HUMANISEREN	<ul style="list-style-type: none"> > van het samenleven met anderen 	<ul style="list-style-type: none"> > De mogelijkheden en beperkingen van communiceren via de verschillende vormen van telefoneren inzien. > Communicatievaardigheden via telefoon inoefenen.
	VERANTWOORDELIJKHEID	<ul style="list-style-type: none"> > voor huidige en toekomstige generaties 	<ul style="list-style-type: none"> > Bereid zijn op een 'goede' manier te telefoneren. > Bereid zijn rekening te houden met communicatieverschillen t.o.v. de verschillende mogelijkheden van telefonie.
	ZINGEVING	<ul style="list-style-type: none"> > oefening in zingeving 	<ul style="list-style-type: none"> > Assertiviteit, openheid, empathie en sensitiviteit aan de dag leggen bij het telefoneren.
NODIG	VOORBEREIDING		<ul style="list-style-type: none"> > De verschillende afbeeldingen van de telefoons (vroeger en nu) afprinten (groot en klein) in kleur en lamineren (voor de leerkracht NCZ om sorteeropdracht aan het bord uit te voeren + voor het uitvoeren van de geheime opdracht) of eventueel het werkblad met evolutie telefoons (gemixte volgorde) in kleur kopiëren voor de leerlingen. (zie bijlage website Samenspel)
	MATERIAAL		<ul style="list-style-type: none"> > voor het lied en de filmpjes: digitaal bord en computer, luidsprekers en internetaansluiting > bord, magneten, werkblad(en) en schrijfgereif > eventueel knutselmateriaal voor crea-opdracht > oude of valse telefoons

ACTIVITEIT **1** Lied 'telefoneren'

De leerkracht laat de leerlingen via een lied raden over welk thema de les zal gaan, nl. 'Telefoneren' (Annie MG Schmidt): <https://youtu.be/VBlpmQcDqMU> (duur: 2 min 06)

- › Wat vind je makkelijk/moeilijk aan telefoneren?
- › Hoe en van wie heb jij leren telefoneren?
- › Met wie wordt er getelefoneerd in dit lied?
- › Hoe krijgt kind zijn opa aan de lijn? Hoe wordt er gebeld om opa aan de lijn te krijgen? (technisch gezien)
- › Wat betekenen 'in de wacht' en 'verkeerd verbonden' zijn?
- › Was jij al eens verkeerd verbonden en wat heb je toen gedaan?
- › Wat zou je zeggen als iemand jou opbelt en blijkt dat die persoon iemand anders wilde bereiken?
- › ...

ACTIVITEIT **2** De evolutie van de telefoon

- › Wat weet jij over hoe men vroeger telefoneerde?
- › Wat is het verschil tussen een mobiele telefoon en een vaste telefoon?
- › Welke stelling past voor vroeger en welke voor nu?
 - + De mens verplaatste zich naar de telefoon. (vroeger)
 - + De telefoon verplaatst zich met de mens. (nu)
- › Met welke telefoons heb jij al gebeld/gecommuniceerd?
- › ...

De leerkracht toont het filmpje van schoolTV: 'De geschiedenis van de telefoon': schooltv.nl/video/de-geschiedenis-van-de-telefoon-uitgevonden-door-graham-bell/#q=geschiedenis%20telefoon (duur: 1 min 53)

De leerlingen krijgen 6 afbeeldingen te zien (zie website Samenspel) en leggen ze op volgorde (van oud naar moderner) in kleine groepjes of klassikaal aan het bord.

De leerkracht geeft bij de prenten wat extra informatie: telefoonboekje bijhouden omdat geheugen te klein was, niet naar buitenland kunnen bellen, draadloos/vast telefoneren, de manier van een telefoonnummer 'draaien'/drukken, beperkt geheugen en batterij... (Deze extra informatie is noodzakelijk voor het goed kunnen uitvoeren van activiteit 4.)

ACTIVITEIT **3** Videobellen vandaag

- › Wat wordt er met videobellen bedoeld?
- › Met welke apps heb jij al aan videobellen gedaan?
- › Wat is het verschil met gewoon telefoneren? (extra lichaamstaal)
- › Wat vind jij leuk/minder leuk aan videobellen?
- › Met hoeveel personen tegelijkertijd heb jij al aan videobellen gedaan?
- › Wat vind je hier positief aan of juist niet?
- › Heb jij voor school al aan videobellen gedaan? Vertel jouw ervaringen.
- › Wat verkies jij: telefoneren, videobellen of gewoon in het echt met elkaar praten zonder telefoon? Waarom?
- › Met wie telefoneer jij graag/veel of ben jij juist geen beller?
- › ...

ACTIVITEIT **4** Geheime opdracht

6 leerlingen staan op een rij naast elkaar en krijgen een kleine afbeelding van een hulpmiddel om mee te bellen (zelfde telefoons van bij activiteit 2, maar in het klein afgedrukt en gelamineerd). Ze laten deze afbeelding aan niemand zien. De leerkracht leest een situatie voor en als deze leerling dit kan uitvoeren met zijn/haar hulpmiddel zet hij/zij een stap voorwaarts, indien niet uitvoerbaar dan blijft de leerling staan. De andere leerlingen kijken toe en proberen op het einde van de voorgestelde situaties te raden wie welke afbeelding van een bepaalde telefoon heeft.

situaties:

- › Je kan een tekening die je maakte tonen aan je vriend.
- › Je kan niet naar het buitenland bellen.
- › Je kan een e-mail verzenden met je telefoon.
- › Je moet naar je telefoon stappen om op te nemen en aan de telefoon blijven staan om te praten.
- › Je kan heel geconcentreerd telefoneren omdat je rustig bellend zit en niets anders doet dan telefoneren.
- › Je kan al autorijgend telefoneren.
- › Je kan met meer dan 3 personen tegelijkertijd telefoneren.
- › Je kan een 'coole move' tonen aan je grootouders.
- › Je kan bellen of je nu thuis, onderweg of op reis bent.
- › Je kan de les van je leerkracht, dansjuf of muziekleraar volgen, zelfs als je thuis bent.
- › Je moet de telefoonnummers opschrijven in een boekje om te kunnen onthouden naar wie je kan bellen.
- › De telefoon kan niet uitvallen, zelfs als je geen oplader bij je hebt.
- › ...

ACTIVITEIT **5** Rollenspel

Laat de leerlingen een speelgoedtelefoon meebrengen van thuis of maak een smartphone/telefoon na (zie bijlage) of voorzie enkele oude gsm-toestellen.

Laat de leerlingen per 2 telefoongesprekjes oefenen:

- › Kies situaties die nagespeeld moeten worden (zie voorbeelden hieronder) of neem een situatie uit activiteit 4.
- › Laat de leerlingen zelf improviseren.

voorbeelden:

- › Je belt naar de fietsenwinkel om te vragen wanneer je fiets gerepareerd is.
- › Je belt naar school om te melden dat je kind ziek is en niet naar school komt.
- › Je belt naar je vriend(in) omdat ze jarig is.
- › Je belt naar je grootmoeder omdat je ze mist.
- › ...

ACTIVITEIT **6** Afsluiten

Wat heb je geleerd?

Eventueel nog een extra leermoment inlassen door het volgende wetenschapsvraagje:

'Kan je telefoneren vanaf de maan?': schooltv.nl/video/kun-je-bellen-in-de-ruimte-telefoneren-vanaf-de-maan/#q=telefoneren (duur: 3 min 58)

BRONNEN:

extra info over geschiedenis mobiele telefoon:

www.tigermobiles.com/evolution/#start

www.rtlnieuws.nl/tech/bright-day/artikel/4914721/mobile-hall-fame-30-jaar-mobiele-telefoons?redirect_from=bright

INHOUD

2

DE GRAAD

VOORBEREIDING > weinig TIJD > 2 lestijden

Communiceren met anderen is niet altijd eenvoudig, dat kan door foute informatie te krijgen, door verkeerd te interpreteren, door een gebrek aan intonatie/lichaamstaal/woordschat, door een cultureel verschil, door stoorzenders, door het kleuren via emoties/subjectiviteit... In deze les komen de kinderen op een speelse manier hiermee in aanraking en worden ze zich ervan bewust dat kritisch denken belangrijk is.

WERKVORMEN

- > spelletjes
- > klasgesprekjes
- > verhalen

WAT ZIT ERIN

- > via verschillende spelvormen ondervinden de leerlingen aan de lijve welke hindernissen er kunnen zijn bij het communiceren met anderen
- > gesprek over hoe deze hindernissen kunnen voorkomen worden of hoe er kritisch gekeken dient te worden wanneer men informatie van iemand krijgt
- > tips voor verhalen of extra opdrachten

20

THEMA'S

9. COMMUNICATIE EN MEDIA

- > 9.4. Waarnemen, beelden en beeldvorming
- > 9.5. Communicatie en communicatievaardigheden

PROCESDOELEN

KENNIS

- > Weten dat we onze zintuigen nodig hebben om contact te leggen met de buitenwereld.
- > Verschillende facetten van communicatie kennen: de intenties (bedoelingen, denken, voelen), de boodschap/code (zeggen, doen) het effect van de boodschap, de feedback.

AUTONOMIE

> *vrij en zelfstandig denken en handelen*

- > Ervaren/inzien dat wat je waarneemt, niet altijd beantwoordt aan de werkelijkheid, dat die soms anders is dan ze lijkt.
- > Oorzaken ontdekken die aan de basis liggen van vergissingen: selectief waarnemen, foutief interpreteren van waarnemingen, generaliseren...
- > Inzien dat communicatie cultureel bepaald wordt.
- > Het belang van lichaamstaal bij communicatie ervaren.
- > Inzien dat communicatie verkeerd kan lopen, omdat we te weinig rekening houden met o.a. iemands gevoelens en gevoeligheden, de non-verbale taal, de invloeden, de context...

MOREEL DENKEN

> *tegen onverschilligheid en pro betrokkenheid*

- > Nadenken en dialogeren over de mogelijke gevolgen van vergissingen bij het waarnemen.
- > De waarde inzien van goed kunnen communiceren.

HUMANISEREN

> *van het samenleven met anderen*

- > Waarnemingen zo correct mogelijk interpreteren en evalueren om tot een juiste beoordeling van de werkelijkheid te komen.
- > Communicatievaardigheden oefenen.

VERANTWOORDELIJKHEID

> *voor huidige en toekomstige generaties*

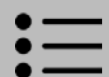
- > Bereid zijn waarnemingen kritisch te analyseren alvorens tot een oordeel te komen.
- > Bereid zijn op een 'goede' manier te communiceren.
- > Bereid zijn rekening te houden met communicatieverschillen tussen diverse sociale entiteiten.

ZINGEVING

> *oefening in zingeving*

- > Zo kritisch en objectief mogelijk waarnemen.
- > Assertiviteit, openheid, empathie en sensitiviteit aan de dag leggen bij het communiceren.

NODIG

VOORBEREIDING

- > materiaal voor de spelletjes (bv. woordkaartjes, blinddoek, krijt ...) bij elkaar zoeken of maken

MATERIAAL

- > materiaal voor de spelletjes
- > gebaren in andere culturen (bijlage zie website Samenspel)
- > verhaal 'De tovenaer en het letterzakje' (bijlage zie website Samenspel)

Communicatie met hindernissen

21

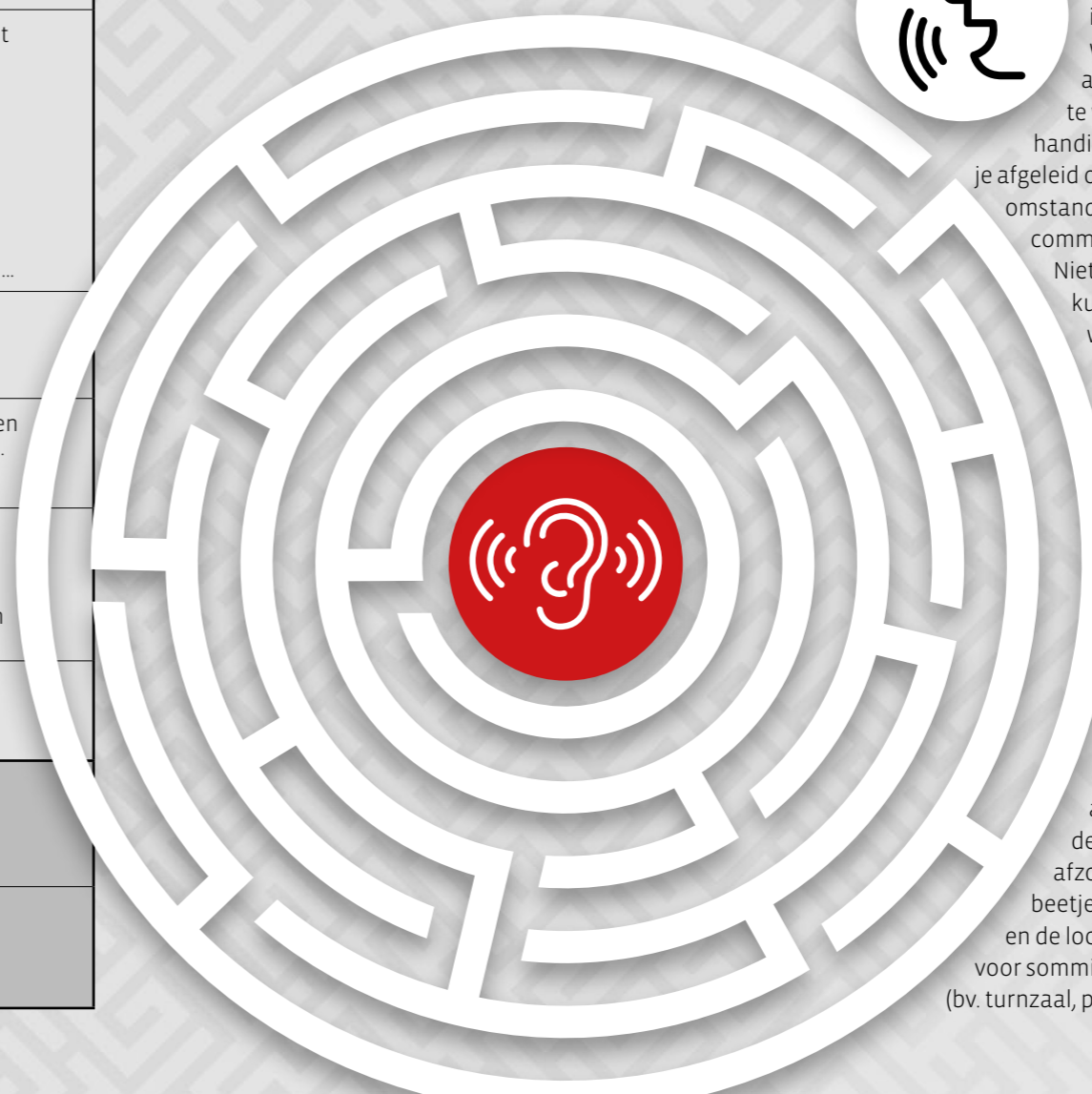
Communiceren met anderen is niet altijd even eenvoudig. Soms begrijp je niet precies wat de andere jou wil duidelijk maken, of omgekeerd. Soms hoor, zie, lees, proef, ruik, ervaar ... je dingen die misschien niet altijd kloppen.

Misschien kreeg je foute informatie door, interpreteerde je de informatie verkeerd, was je niet in de mogelijkheid om de andere persoon op een goede manier te verstaan (taalbarrière, cultuurverschil, handicap, stoorzenders, emoties ...), was je afgeleid of communiceerde je in moeilijke omstandigheden met elkaar. Maar wat als communiceren moeilijk is? Hoe los je dat op? Niet alle oorzaken van miscommunicatie kunnen weggenomen worden, maar het is wel belangrijk je ervan bewust te zijn dat bepaalde factoren voor deze moeilijke communicatie kunnen zorgen. Het is dus zeer belangrijk om steeds kritisch om te gaan met informatie die je krijgt en de communicatie die je voert.

In deze les is het de bedoeling de leerlingen even te laten stil staan bij het feit dat communiceren niet altijd even vlot verloopt, dat er soms 'hindernissen' opduiken en hoe je hiermee rekening kan houden.

De verschillende spelletjes kunnen na elkaar gespeeld worden en achteraf besproken worden of de bespreking kan na elk spelletje afzonderlijk gebeuren, dat hangt een beetje af van de grootte van de klasgroep en de locatie waar er les gegeven wordt, want voor sommige opdrachten is er veel plaats nodig (bv. turnzaal, polyvalente zaal, speelplaats).

1 Er is een grote afstand tussen zender en ontvanger

Er is een grote afstand tussen zender en ontvanger, je hoort of ziet elkaar niet duidelijk. Bijkomende moeilijkheid is dat iedereen door elkaar praat/roept/gesticuleert/...

SPEL: De helft van de kinderen staat aan de ene kant van de speelplaats, de andere helft aan de andere kant. Alle kinderen van de ene kant hebben een zin gekregen die op een kaartje staat. In de andere groep hebben alle kinderen een blad papier en een potlood gekregen. Elk kind heeft een 'maatje' aan de overkant. Na het sein van de leerkracht mogen de kinderen, vanaf hun plaats, hun zin proberen over te brengen (roepen, articuleren, uitbeelden...). Als de ontvanger denk te weten wat zijn maatje zegt of/en toont, schrijft die dat op. De leerkracht controleert dit en als de zin correct is, heeft dat duo het spel gewonnen.

UITLEG: Voordat de moderne communicatiemiddelen bestonden, hadden schepen ook al manieren bedacht om elkaar boodschappen door te geven. Ze mochten niet te dicht bij elkaar komen, omdat dat gevaarlijk was, en ze hoorden elkaar niet door het geluid van de zee. Ze gebruikten bijvoorbeeld vlaggen om dingen aan elkaar duidelijk te maken. (www.navigomuseum.be/nl/object-de-kijker-seinvlaggen)

LETTERVLAGGEN		
ALFA	JULIETT	SIERRA
BRAVO	KILO	TANGO
CHARLIE	LIMA	UNIFORM
DELTA	MIKE	VICTOR
ECHO	NOVEMBER	WHISKEY
FOXTROT	OSCAR	X-RAY
GOLF	PAPA	YANKEE
HOTEL	QUEBEC	ZULU
INDIA	ROMEO	

2 Je ziet elkaar niet

Er is geen afstand tussen zender en ontvanger, je hoort elkaar goed, maar je ziet elkaar niet.

SPEL: De leerlingen zitten rug aan rug. Ze moeten elkaar tekenen met zo veel mogelijk details (juiste kleur broek, hoeveelheid knoopjes aan de T-shirt...), dit zonder ook maar één woord te zeggen. Na deze oefening al eens één keertje te hebben geprobeerd, krijgen de kinderen een nieuwe partner en moeten ze dezelfde opdracht uitvoeren. Deze keer mogen ze elkaar nog steeds niet aankijken, maar mogen ze wel praten en kunnen ze elkaar dus tips geven. Opgelet, liegen mag! Het is dus belangrijk waarheid van leugen te kunnen onderscheiden.

Na 3 minuten worden de tekeningen vergeleken met het 'model' en beoordeeld. Elk detail krijgt een punt, bij elke fout gaan er twee punten af. Welke tekeningen waren beter?

UITLEG: Je geheugen is misschien niet helemaal betrouwbaar en het is niet altijd zo dat als je veel informatie krijgt, deze altijd waar is. Niet alles wat je hoort en ziet is waar. Je moet altijd je feiten proberen te controleren.

3 Je ziet niet wat je partner wel ziet

Er is geen afstand tussen zender en ontvanger, je hoort elkaar goed, maar je ziet niet wat je partner wel ziet.

SPEL: De leerlingen zitten rug aan rug, de ene helft kijkt naar de plaats waar de tekening te zien is, de andere helft zit dus precies andersom en kan de tekening niet zien. Geef aan deze kinderen een vel tekenpapier en een stif. Laat nu de tekening zien aan de kinderen, die met hun gezicht naar je toe zitten. Zij moeten vervolgens vertellen hoe de tekening eruitziet, de andere leerling moet dan de tekening proberen te tekenen.

UITLEG: Zelfs al doe je je best iets goed uit te leggen, zonder er iets bij te verzinnen, dan nog is het niet zeker dat de ander je goed verstaat.

4 Andere invalshoek

Zender en ontvanger zien hetzelfde, maar via een andere invalshoek.

SPEL: De leerlingen staan in twee groepen tegenover elkaar, in het midden staat het cijfer '6' op de grond getekend. Ziet de ene groep hetzelfde als de andere groep? En wat zien ze als beide groepen eens van plaats wisselen?

UITLEG: Mensen interpreteren informatie volgens hun eigen visie (eigen standpunt, eigen emoties, eigen voorgeschiedenis...).

Daarom hoeft niet per se iemand gelijk te hebben en de andere fout te zijn. Het is bij communiceren daarom ook belangrijk om extra informatie te vragen of om het eens vanuit een ander standpunt proberen te bekijken.

(cfr. de denkhoeden van Bono, de denksleutels...)

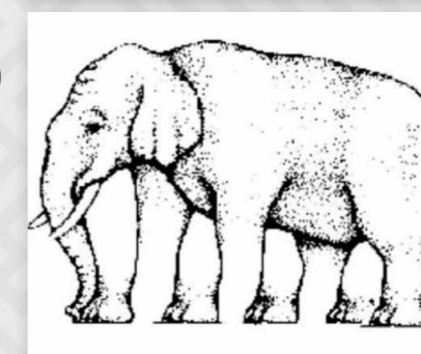
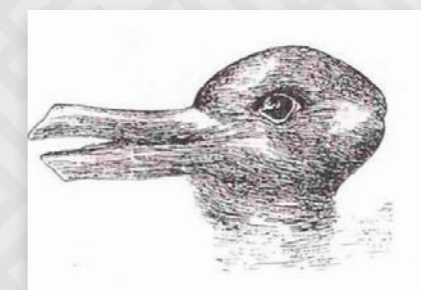
5 Er mag niet gesproken worden

Er is geen afstand tussen zender en ontvanger, maar je ziet niet wat de andere ziet en er mag niet gesproken worden.

SPEL: De leerlingen staan rug aan rug, de eerste tegenover een muur. Beide kinderen krijgen een blaadje papier en een potlood. Het achterste kind tekent iets op een blaadje dat op de rug ligt van het voorste kind. Het voorste kind, houdt zijn/haar blaadje tegen een muur aan en probeert te voelen wat de andere tekent en probeert precies hetzelfde te tekenen.

(www.youtube.com/watch?v=xRqihWSY4qk)

UITLEG: Niet alles wat je 'ervaart' is ook effectief juist, jouw hersenen kunnen dingen verkeerd of ander interpreteren. cfr. gezichtsbedrog:

6 De ontvanger ziet niets

De ontvanger ziet niets, de zender moet alle nodige informatie doorspelen.

Bijkomende moeilijkheid is dat er veel achtergrondlawaai is.

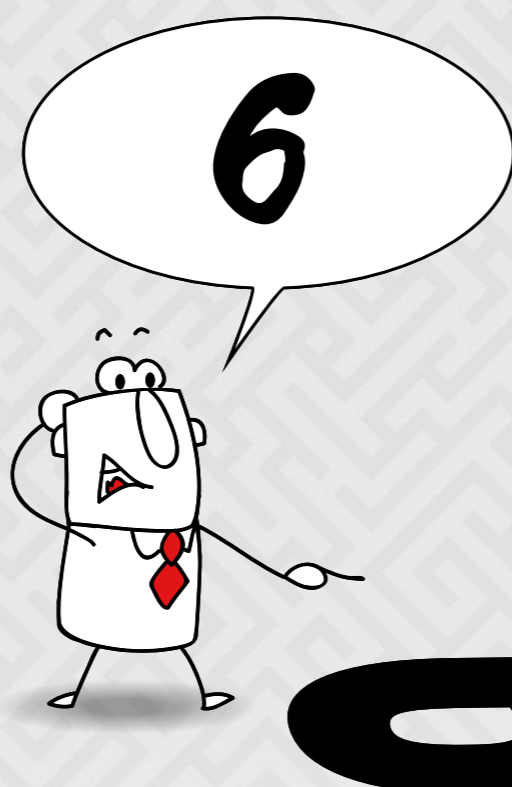
SPEL: De leerlingen staan in twee groepen achter eenzelfde lijn op de speelplaats. In het midden van deze lijn vertrekt een kronkelig pad naar de andere kant van de speelplaats. Afwisselend mag er van elke groep één leerling geblinddoekt dit pad proberen te bewandelen. De groep waarbij deze leerling hoort, mag aanwijzingen geven. Wanneer de leerling buiten het pad stapt, is het spel voor hem/haar afgelopen (eventueel wordt er een aanduiding gemaakt op de grond tot waar hij/zij geraakt is). De andere groep (waarbij de leerling niet hoort), mag foute aanwijzingen geven of lawaai maken, zo wordt het extra moeilijk voor de leerling om correct dit pad te bewandelen.

UITLEG: Soms ben je afhankelijk van anderen om informatie correct door te krijgen. Dat is niet altijd zo eenvoudig. Extra moeilijk wordt het wanneer er veel achtergrondlawaai is of wanneer je jezelf moeilijk kan concentreren.

(cfr. Bij het spelletje waarbij één persoon geblinddoekt is en een ander persoon de weg leidt door aanwijzingen te geven, zal het parcours nog vrij eenvoudig verlopen. Idem wanneer bij bovenstaand spel bijvoorbeeld de rivaliserende groep moet zwijgen en enkel de eigen groep aanwijzingen mag geven.)

VARIATIE: Eén leerling krijgt een hoofdtelefoon op, waarin veel lawaai of luide muziek afgespeeld wordt. Kan deze leerling een kort verhaal vertellen aan de anderen (of een ander eenvoudig liedje zingen) zonder afgeleid te worden?

(cfr. kinderen met concentratieproblemen, telefoongesprek in lawaaierige omgeving, lawaai in de klas/eetzaal...)

7 De ontvanger en de zender spreken niet dezelfde taal

De ontvanger en de zender spreken niet dezelfde taal. Kunnen gebaren helpen om je verstaanbaar te maken?

SPEL: De leerlingen moeten elkaar een vraag stellen, maar mogen daarbij niet praten. Ze mogen enkel voorwerpen en gebaren gebruiken of de omgeving om hen heen.

UITLEG: Wanneer iemand uit het buitenland in ons land komt wonen, is het voor die persoon niet eenvoudig om de dingen te begrijpen. Of wanneer jij zelf op vakantie gaat naar het buitenland, waar ze geen taal spreken die jij kent, is het niet altijd eenvoudig om je verstaanbaar te maken. Eenvoudige zinnen of vragen zullen nog net lukken, maar diepgaande gesprekken of hele verhalen, worden al snel onmogelijk.

(cfr. Er is een relatief gemakkelijk te leren taal uitgevonden, het Esperanto, speciaal om mensen uit verschillende culturen op een eenvoudige manier met elkaar te laten communiceren. Momenteel wordt deze taal al in meer dan 120 landen gesproken, door ongeveer 2 miljoen mensen. Ideaal zou zijn dat deze taal overal ter wereld verplicht geleerd zou moeten worden, maar zover zijn we nog lang niet.)

OPGELET...

- › Niet alle gebaren betekenen overal ter wereld hetzelfde, ook hier is sprake van cultuurverschil (zie bijlage op de website).
- › Mensen die doof of slechthorend zijn, maken vaak ook gebruik van gebaren via hun eigen gebarentaal. Er bestaat een gebaar voor elke letter afzonderlijk, maar er zijn vooral specifieke gebaren voor alle woorden. Wat het echter niet eenvoudig maakt, is dat er ook hier verschillende gebaren bestaan per woord in de verschillende talen.

- › **EXTRA:** Niet iedereen heeft eenzelfde rijkdom aan woordenschat, zelfs niet als je dezelfde taal spreekt. Wanneer je bijvoorbeeld een andere taal leert, zal je jezelf wel verstaanbaar kunnen maken en een gesprek kunnen voeren met een andere persoon, maar het blijft wel moeilijker dan wanneer je de taal al van kindsbeen af beheerst.

NOG ENKELE SPELLETJES:

- › Laat de leerlingen iets vertellen aan elkaar, maar ze mogen hierbij bepaalde woorden niet gebruiken (cfr. 'Zeg eens euh!').
- › Laat de leerlingen een verhaal vertellen of een voorwerp beschrijven dat de anderen moeten raden, maar ze krijgen 5 woorden op een kaartje (die er op zich niets mee te maken hebben), die ze zeker ook moeten gebruiken.
- › Laat de leerlingen een verhaal vertellen of een voorwerp beschrijven met een beperkt aantal woorden (bv. 5).

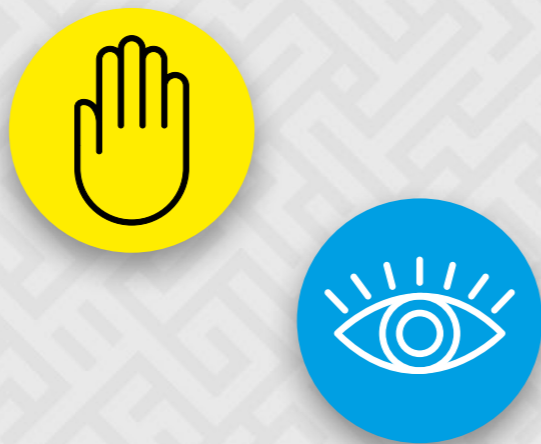
TIP: Het verhaal in het boek 'Het land van de grote woordfabriek' van Agnès de Lestrade gaat over een land waar woorden handenvol geld kosten. De mensen zijn er dan ook zuinig mee. Op sommige dagen dwarrelen er woorden door de lucht. Florian heeft er drie gevangen met zijn vliedernetje. Die woorden zal hij tegen Siebelle zeggen. Maar rijke Oskar probeert Siebelle in te palmen met een mond vol dure woorden. Wat zal Siebelle van Florians woorden vinden?

8 De zender geeft de boodschap niet rechtstreeks

De zender geeft de boodschap niet rechtstreeks door aan de ontvanger, deze gaat eerst langs meerdere personen.

SPEL: De leerlingen zitten in een kring. De leerkracht fluistert een lange zin in het oor van het eerste kind, deze fluistert de zin door in de persoon die rechts van hem/haar zit enzovoort tot de hele kring aan de beurt kwam. Er mag niets gevraagd of herhaald worden. Het laatste kind probeert de hele zin helemaal correct te herhalen.

UITLEG: Heel vaak ontstaan er misverstanden wanneer er tussenpersonen een bepaalde boodschap willen overbrengen tussen twee personen. De interpretatie en de reproductie kan subjectief zijn, gebaseerd zijn op een misverstand, misschien was de informatie ook niet betrouwbaar of correct. Opgelet dus met roddels of met 'nieuwttjes' die niet kritisch benaderd werden of gecontroleerd werden qua betrouwbaarheid!

9 De zender heeft een 'handicap'

De zender heeft een 'handicap' waardoor de lichaamstaal niet altijd duidelijk is of gezien kan worden.

SPEL:

- › De leerlingen zitten rug aan rug. Zo proberen ze een gesprek te voeren. Hoe voelde dat?
- › De handen van de leerling worden op hun rug samen gebonden. Nu vertellen ze in duo's aan elkaar het aller leukste of grappigste dat ze de voorbije maand meemaakten. Hoe voelde dat (voor de zender/voor de ontvanger)?
- › De leerlingen krijgen een mondmasker aan. Nu proberen ze elkaar een verhaal te vertellen, bv. wat ze in het weekend allemaal gedaan hebben. Hoe voelde dat (voor de zender/voor de ontvanger)?
- › Eén leerling komt naar voor in de klas en vertelt een verhaal, bv. wat hij gisteravond gegeten heeft of hoe hij zijn laatste verjaardag heeft gevierd. Hij mag hierbij echter geen geluid maken, enkel woorden articuleren met de lippen. Hoe voelde dat? Hoe was het voor de rest van de klas om te moeten liplezen? Konden ze alles begrijpen?
- › De leerlingen proberen een korte boodschap op een kaartje te noteren, maar ze doen dit met de hand die niet hun schrijfhand is (of met de mond). Hoe was het voor de leerlingen om dit te doen? En is hun boodschap leesbaar?

UITLEG: Ook lichaamstaal ondersteunt wat en hoe we iets communiceren naar elkaar. Zo wordt onze boodschap die we vertellen ondersteunt door gebaren, door onze houding... Soms hebben mensen een handicap (bv. blind, doof of een andere fysieke beperking), waardoor er ook een storing (een hindernis) is, in de communicatie met anderen.

10 De zender gebruikt geen intonatie

De zender gebruikt geen intonatie, waardoor de ontvanger de boodschap zelf dient te 'ontcijferen' qua toon.

SPEL: De leerlingen krijgen allemaal eenzelfde kort tekstje of een zinnetje (op een kaartje/aan het bord), maar ze moeten dit elke op verschillende manier vooraan aan de anderen 'vertellen'. Bv. triest, boos, blij, verlegen, angstig, als robot...

UITLEG:

Intonatie speelt ook een hele belangrijke rol bij hoe iets gezegd wordt. (Denk maar aan de vele misverstanden die er komen omdat mensen mails of berichtjes anders interpreteren dan hoe het bedoeld werd. Emoticons werden hiervoor onder andere ook in het leven geroepen.)

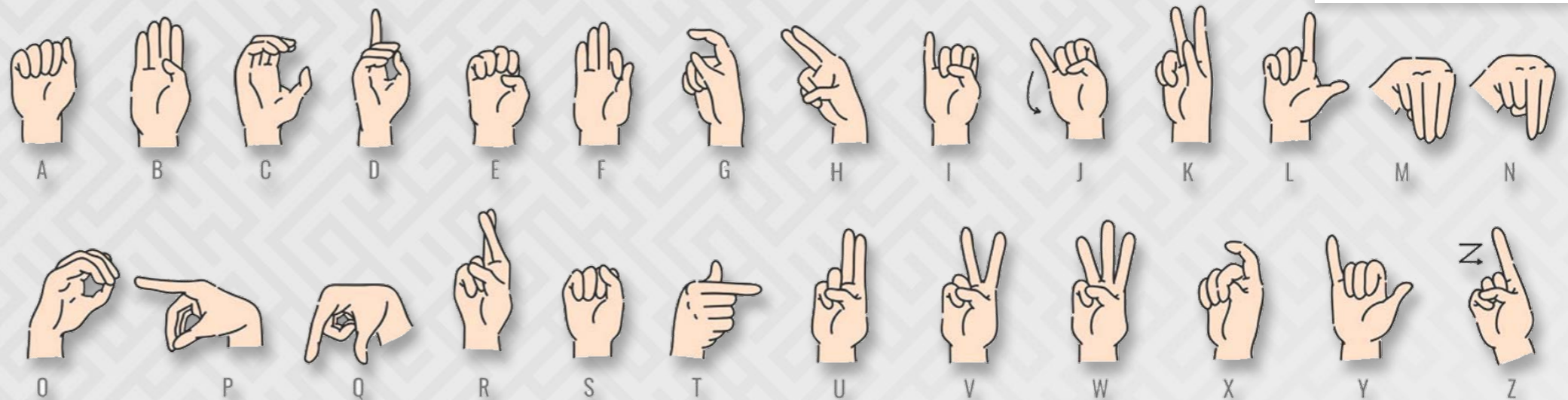
EXTRA: Niet alleen hoe je iets zegt, maar ook met welke woorden je iets zegt, kan belangrijk zijn. Want bepaalde woorden (of combinaties van woorden) kunnen ook kwetsen. Het kan belangrijk zijn te overdenken welke woorden je op bepaalde moment in een bepaalde context op een bepaalde manier tegen een bepaalde persoon zegt.

TIP: Het verhaal 'De tovenaer met het letterzakje' (zie bijlage op de website) gebaseerd op het verhaal van Henri Van Daele gaat over 'mooie' en 'lelijke' woorden.

Besluit:

Let goed op, wat je hoort en ziet klopt niet altijd helemaal. Dat kan komen door foute informatie, maar ook omdat je niet de mogelijkheid hebt elkaar op een goede manier te verstaan. Dat kan door een handicap zijn (doof, blind, fysieke beperking), maar ook omdat je afgeleid bent of omdat de omstandigheden het je moeilijk maken.

Daarom is het belangrijk hiervan steeds bewust te zijn als je zelf een boodschap wil overbrengen of wanneer je boodschappen van anderen ontvangt. Kritisch zijn en aan vrij onderzoek doen, zullen hier een belangrijke rol in spelen.

Think before you post!

INHOUD

3

DE GRAAD

VOORBEREIDING > weinig TIJD > 2 à 3 lestijden

Aan de hand van filmpjes worden thema's in verband met sociale media bespreekbaar gemaakt. De leerlingen bespreken op welke manier ze het best omgaan met persoonlijke informatie op het internet, met het posten van foto's, hoe ze respectvol omgaan online en wat de mogelijke gevolgen zijn van cyberpesten en hoe je hiermee om kan gaan.

WERKVORMEN

- > filmpjes
- > klasgesprek
- > reflectie
- > keuzespel
- > synthese
- > praatronde
- > fotoronde
- > rollenspel
- > duowerk

WAT ZIT ERIN

- 4 thema's rond sociale media worden besproken aan de hand van filmpjes en interactieve werkvormen, nl.:
- > Omgaan met persoonlijke informatie op het internet.
 - > Omgaan met foto's online.
 - > Internet en respect.
 - > Cyberpesten: blijf er niet mee zitten, er is hulp!

PROCESDOELEN

THEMA'S

9. COMMUNICATIE EN MEDIA

> 9.3. Sociale media

KENNIS

- > De belangrijkste risico's van internetgebruik kennen en weten hoe deze te vermijden.
- > Weten dat gepubliceerde informatie voor eeuwig op het internet kan blijven en door iedereen gezien/gelezen kan worden.
- > Weten dat online pesten kwetsend is en dat dit een grote impact heeft op de gepeste persoon.
- > Kunnen verwoorden dat hij/zij terecht kan bij AWEL voor hulp bij o.a. (cyber)pesten.

AUTONOMIE

> Het eigen gedrag op internet in vraag stellen en onderzoeken.

> vrij en zelfstandig denken en handelen

MOREEL DENKEN

> tegen onverschilligheid en pro betrokkenheid

- > Concrete situaties aangaande het online delen van persoonlijke gegevens analyseren en beoordelen.
- > Brengt in omgang met anderen op sociale media respect en waardering op.
- > Handelt efficiënt bij cyberpesten.

HUMANISEREN

> van het samenleven met anderen

- > De mogelijkheden en beperkingen van communiceren via internet inzien (vb. het besef dat foto's die uit de context worden gehaald helemaal anders kunnen geïnterpreteerd worden).
- > Zich weerbaar opstellen naar leeftijdgenoten en volwassenen door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn.

VERANTWOORDELIJKHEID

> voor huidige en toekomstige generaties

- > Bereid zijn op een kritische manier om te gaan met het delen van persoonlijke gegevens op internet.
- > Zich houden aan de regels van communicatie op sociale media: recht op afbeelding, cyberpesten.
- > Heeft verantwoordelijkheidsbesef ten opzichte van cyberpesten en de rol die men kan hebben bij het inperken ervan.
- > Bewust zijn van de gevolgen van gemaakte keuzes op sociale media.

ZINGEVING

> oefening in zingeving

> Sociale media op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier gebruiken zodat dit tot een verrijking leidt.

NODIG

VOORBEREIDING

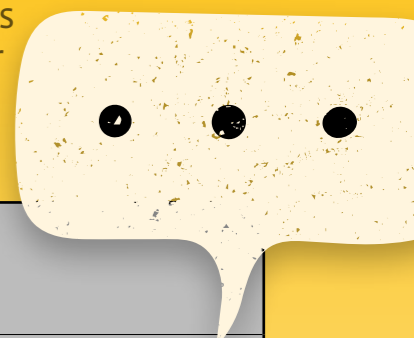
> foto's en werkbundel afdrukken

MATERIAAL

- > mogelijkheid tot het afspelen van de filmpjes
- > rood en groen blad (of voor elke leerling een rood en groen kaartje)
- > werkbundel (zie website Samenspel)
- > een bal
- > foto's voor de fotoronde
- > affiche anticyberpestregels

BRONNEN

- > Iespakket iRespect van Child Focus: www.childfocus.be/sites/default/files/irespect_nl_light.pdf
- > filmfragmenten: klynt.mediaraven.be/live/irespect/#iRespect_Homepage
- > www.tijd.be/opinie/algemeen/u-bent-big-data-en-veel-geld-waard-hoeveel-is-uw-privacy-waard/9855970.html
- > www.childfocus.be/nl/preventie/veilig-internetten/professionelen/jongeren-en-sociale-netwerksites/het-recht-op-afbeelding
- > Iespakket Think Before You Post van Child Focus: www.childfocus.be/sites/default/files/think_before_you_post_nl_o.pdf
- > www.deschaalvanm.be/pagina/iedereen-tegen-cyberpesten
- > Iespakket 'Stop cyberpesten' van Child Focus: www.childfocus.be/sites/default/files/cf_dossier_cyberpesten_nl_versie_032011.pdf
- > www.awel.be

Omgaan met persoonlijke informatie op het internet...

ACTIVITEIT 1 Filmpje

Hoe ga ik om met mijn gegevens op internet?

Wie speelt al eens een spelletje op internet? Vraagt men soms naar persoonlijke gegevens? Welke? Moet je die gegevens dan invullen vooraleer je kan spelen?

De leerkracht toont het filmpje (filmpje 8 tot aan de 3 mogelijke reacties: http://klynt.mediaraven.be/live/irespect/#SIT8_NL

Vullen jullie meteen je gegevens in zoals adres en telefoonnummer?

De jongen in het fragment heeft nu 3 mogelijkheden:

1 Ik vul gewoon alles in.

Vul je zomaar alles in op een registratieformulier om een online game te kunnen spelen?

2 Ik vul valse gegevens in.

Verzin je valse gegevens om in te vullen op een registratieformulier van een online game?

3 Ik vul alleen in wat verplicht is.

Je moet niet altijd alles invullen op een registratieformulier?

Denk even bij jezelf na wat jij zou doen, zonder dit luidop te zeggen. Denk ook na waarom je die keuze maakt.

ACTIVITEIT 2 Reflecteren in groep

Wat doe je?

De leerlingen worden in groepjes van maximum 4 verdeeld. Elk groepje krijgt een pen en papier en moet overeenkomen welke mogelijkheid ze kiezen. Bovendien moeten er minstens 2 argumenten verzameld worden. Hiervoor krijgen de leerlingen maximum 10 minuten de tijd. Een verslaggever noteert de keuze en de argumenten. Een organisator leidt het gesprek in goede banen: hij/zij zorgt ervoor dat iedereen de kans krijgt om iets te zeggen en dat er niet afgeweken wordt van het onderwerp.

ACTIVITEIT 3 Klasgesprek

Wat doe je?

Een eerste groepje mag zijn keuze verwoorden en het bijhorende filmpje wordt getoond en besproken.

Waarom hebben jullie daarvoor gekozen (2 argumenten)? Na de keuze van het eerste groepje, kan gevraagd worden naar een andere keuze met bijhorende argumenten, filmfragment en vragen.

Specifieke vragen per keuze:

REACTIE 1: Ik vul gewoon alles in!

- › Is het een goed idee om zomaar alle persoonlijke gegevens in te vullen op een registratiepagina?
- › Wat denk je dat de spelletjesmakers doen met jouw persoonlijke gegevens?

REACTIE 2: Ik vraag hulp aan mijn mama!

Via deze reactie krijgen de leerlingen twee boodschappen. Langs de ene kant leren de leerlingen dat ze hulp kunnen vragen aan een volwassene als ze niet zeker zijn of ze al dan niet iets mogen delen op internet. Langs de andere kant wordt hen getoond dat ze niet altijd alle vakjes moeten invullen om toch toegang te krijgen.

- › Bij wie kunnen jullie terecht als je vragen hebt rond welke gegevens je op internet mag delen?
- › Waarom staan er volgens jullie soms een sterretje achter een vakje?
- › Waarom zijn er vakjes waar geen sterretje achter staat?

REACTIE 3: Ik maak een apart e-mailadres aan!

Via deze reactie is het belangrijk dat leerlingen zich bewust zijn dat ze een nickname kunnen gebruiken en dat ze op vele sites een gratis e-mailadres kunnen aanmaken dat ze kunnen gebruiken om zich te registreren voor bv. online games, wedstrijden...

- › Hebben jullie een nickname/of welke nickname zouden jullie wel tof vinden?
- › Hoe zouden jullie een apart e-mailadres aanmaken?
- › Welk e-mailadres zouden jullie aanmaken?
- › Maak je voor elke site een apart e-mailadres aan?

ACTIVITEIT 4 Keuzespel

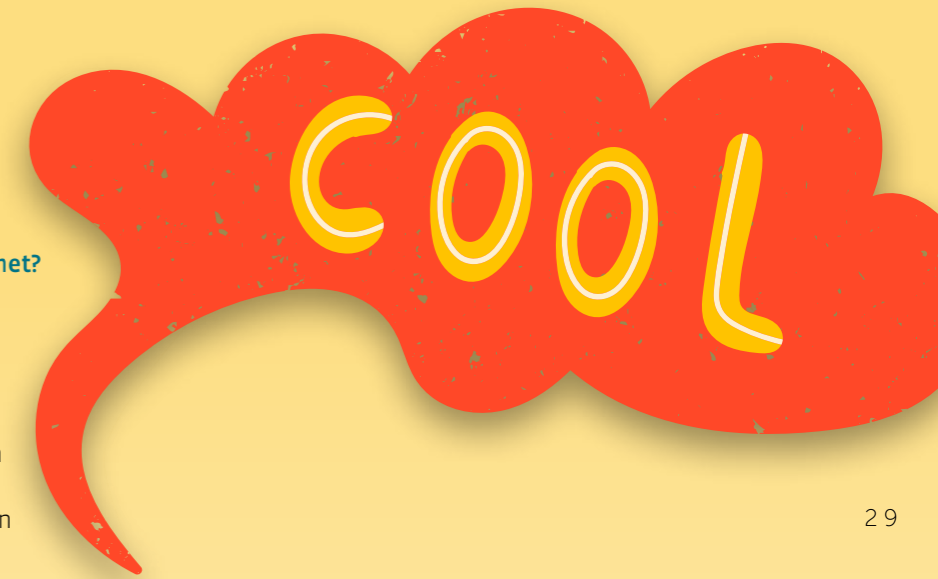
Welke persoonlijke gegevens wil ik delen op internet?

In de ene uithoek van de klas ligt een rood papier, in de andere uithoek een groen (of elke leerling krijgt een rood en groen kaartje). De leerkracht geeft telkens een voorbeeld van een persoonlijk gegeven. De leerlingen gaan bij het rode blad staan als ze dit niet zouden delen op internet en bij het groene indien ze dit wel zouden doen. Bij verschillen kan hierover gedebatteerd worden. Voorbeelden van persoonlijke informatie: voornaam, achternaam, nickname, e-mailadres, straat, huisnummer, postcode/gemeente, hobby, foto van jezelf, leeftijd/geboortedatum, paswoord, rekeningnummer, nummer van een bankkaart, naam van je huisdier ...

ACTIVITEIT 5 Synthese:

werkbundel p.2

Klassikaal invullen van de tips op p.2 (zie fragment reactie 3).

blahs

Omgaan met foto's online...

ACTIVITEIT 1 Filmpje

Doe ik het of doe ik het niet?

De leerkracht toont het filmpje (filmpje 6) tot aan de 3 mogelijke reacties: http://klynt.mediaraven.be/live/irespect/#SIT6_NL

ACTIVITEIT 2 Praatronde

Wat zou jij doen in de plaats van Delphine?

De leerlingen zitten in een cirkel. Een bal bepaalt wie aan het woord is.

De leerkracht benadrukt dat:

- › Iedereen praat over het gekozen thema.
- › Niemand oordeelt.
- › Iedereen praat zonder te worden onderbroken (respect).
- › Bespotten of beledigen is verboden.
- › Niemand is verplicht om te praten.
- › Wat in de praatronde werd gezegd, blijft in de praatronde.

Besprekingsvragen:

- › Wat zou je doen in Delphines plaats?
- › Wat doe je als je een foto van jezelf zonder jouw toestemming op het internet ziet verschijnen?
- › Hoelang blijft een foto op het internet?
- › Is het gemakkelijker om iemand uit te dagen via het internet dan in het echte leven? Waarom?
- › Wat zijn de risico's van het plaatsen van een foto op het internet?

ACTIVITEIT 3 Filmpjes

de 3 voorgestelde eendes

Welke optie kiezen we nu het beste na de praatronde?
Ook de andere opties worden getoond en besproken.

REACTIE 1: Ik doe het gewoon!

Bij deze reactie is het belangrijk dat de leerlingen begrijpen dat als ze een foto versturen via gsm, de controle erover verloren gaat.

- › Is het een goed idee van Delphine? Waarom?
- › Via gsm of via e-mail? Is het ene veiliger dan het andere?
- › Is het mogelijk om een foto/film die ik via apps verzend, te beschermen?
- › Wat is het recht op afbeelding?

REACTIE 2: Selfie, maar voorzichtig!

Verbieden of verhinderen is geen oplossing. Deze reactie zet de leerlingen aan om creatief te zijn om onherkenbaar te zijn indien foto's interpreteerbaar zijn.

- › Is het realistisch? Zo ja, waarom? Zo niet, waarom?
- › Heb je nog ideeën om onherkenbaar te zijn op zulke foto's?
- › Weet je hoe je een foto die je niet bevalt verwijdert?
- › Weet je hoe je een probleem op de sociale netwerksites moet melden?

REACTIE 3: Beter in het echt?!

Deze reactie nodigt de leerlingen uit om hun emoties te respecteren en om niks tegen hun wil te doen.

- › Hoe voel ik dat ik niet op mijn gemak ben in een bepaalde situatie? Stress? Hartkloppingen? Onbehagen?
- › Waarom is het beter jezelf niet te dwingen?
- › Hoe de ander laten verstaan dat ik iets niet wil doen, zonder die persoon kwaad te maken?
- › Is het een goed idee om je in het echt in je bikini te laten zien? Zo ja, waarom? Zo niet, waarom niet?

ACTIVITEIT 4 Fotoronde

Verspreid in het lokaal hangen of liggen enkele foto's. De leerlingen lopen rond en zetten bij de foto een groen vinkje als ze die foto online zouden plaatsen of een rood kruisje als ze dat niet zouden doen. Alle foto's worden verzameld en de resultaten worden besproken:

- › Waarom zou je deze foto wel/niet online plaatsen?
- › Welke foto's zouden geschikt zijn voor een profielpagina?
- › Welke reactie kan deze foto uitlokken? Welke indruk geeft deze foto jou?
- › Mag je foto's met andere mensen erop op je profiel plaatsen?
- › Stel dat je deze foto online hebt gezet, voor wie zou ze bestemd zijn?
- › Zou je graag hebben dat je zo'n foto van jou ziet?
- › Stel dat je voor je werk iemand moet aanwerven. Zou je deze persoon op gesprek laten komen op basis van deze foto?
- › Kan je foto's wissen van het internet?

ACTIVITEIT 5 Individueel werk

foto's op het net

De leerlingen vullen de vragen op p3 van de werkbundel in.

Internet en respect

ACTIVITEIT 1 Filmpje

Online respect, voor jezelf en voor de anderen!

De leerkracht toont het filmpje (filmpje 4) tot aan de 3 mogelijke reacties: http://klynt.mediaraven.be/live/irespect/#SIT4_NL

- › Wat gebeurt hier?
- › Welke personages/rollen herken je? (dader: Jan, slachtoffer: Arno, omstanders: vrienden van Jan)

ACTIVITEIT 2 Rollenspel

De klas wordt verdeeld in 3 groepjes. Elke groep vertegenwoordigt het standpunt van één van de hoofdrolspelers: hetzij de dader, hetzij het slachtoffer, hetzij de omstanders. Dat personage krijgt de hoofdrol in de sketch. De groepjes werken los van elkaar. Ze verzinnen een vervolg met zoveel personages als ze wensen, maar steeds vertrekkend vanuit het standpunt van hun eigen hoofdrolspeler.

mogelijke standpunten:

- › de dader, Jan: Wat zal hij doen? Waarom zal hij dat doen? Zal hij hierdoor populair worden?
- › het slachtoffer, Arno: Wat kan hij doen? Hoe kan hij reageren? Met wie kan hij erover praten?
- › de omstanders, de vrienden van Jan: Wat kan je doen als getuige? Moet je ingrijpen? Hoe doe je dat dan?

Na ca. 10 minuten voorbereiding stellen de leerlingen per groep hun scenario voor. Er worden dus 3 scènes gespeeld waarbij de leerlingen de verschillende emoties ervaren telkens vanuit de verschillende standpunten. Na elk scenario wordt dit even besproken.

ACTIVITEIT 3 Filmpjes

de 3 voorgestelde eindes

Welke optie kiezen we nu het best? De situatie die de leerlingen eerst hebben gekozen, is niet belangrijk. Er is geen volgorde. Het is wel belangrijk dat ze een duidelijk beeld hebben van de drie mogelijke eindes van de situatie. Ze zijn complementair. Ook de andere opties worden getoond en besproken.

REACTIE 1: Niet akkoord!

De film moet worden verwijderd! Bij deze reactie is het belangrijk dat de leerlingen begrijpen dat het om kwetsend gedrag gaat en dat er moet worden gereageerd.

- › Waarom is het van cruciaal belang om te reageren?
- › Wat zou er kunnen gebeuren indien niemand reageert?
- › Zou Arno het verwijderen van de film waarderen?
- › Kunnen jullie ongewenste boodschappen melden op de sites die jullie gebruiken?

REACTIE 2: Zo erg! Ik moet het aan iemand vertellen!

Hier is het belangrijk om de leerlingen duidelijk te maken dat in het geval van pesterij, het stilzwijgen en de eenzaamheid moeten worden doorbroken.

- › Waarom is het van cruciaal belang om er over te praten?
- › Met wie zou je er eerst over praten?
- › Reageert de leerkracht op gepaste wijze? Waarom wel/niet?

REACTIE 3: Ik besepte dat het toch niet zo grappig was.

Bij deze reactie is het belangrijk dat de leerlingen goed begrijpen dat ze eerst moeten nadenken voor ze publiceren en dat ze zich eerst in de plaats van de ander moeten stellen vooraleer ze een foto of filmpje op het internet zetten.

- › Is het al gebeurd dat je iets niet op internet zette terwijl je het aanvankelijk toch wilde doen? Zo ja, waarom?
- › Weet je hoe je een video of foto van het internet moet verwijderen?

ACTIVITEIT 4 Individueel werk

ik beloof..

De leerlingen noteren bij de 3 situaties op p.4 van de werkbundel wat ze beloven te doen wanneer ze geconfronteerd worden met cyberpesten. Leerlingen die willen, mogen hun oplossing toelichten.

Cyberpesten: blijf er niet mee zitten, er is hulp!

ACTIVITEIT 1 Filmpje

de schaal van M aflevering 15 'Cyberpesten'

De leerkracht toont het filmpje (12'44"): www.deschaalvanm.be/pagina/iedereen-tegen-cyberpesten

Wat zijn jullie bedenkingen bij dit filmpje?

Welke tips worden er gegeven?

- › Jezelf verwijderen uit de internetgroep.
- › Screenshots maken om te laten zien aan je ouders of leerkracht.
- › Erover praten met je ouders of leerkracht.
- › online hulp: AWEL

ACTIVITEIT 2 Parallelle duowerk

anticyberpestregels

De klas wordt verdeeld in duo's. Elk duo schrijft in de werkbundel een miniverhaaltje over een cyberpestprobleem. Het verhaal hoeft niet uitgebreid te zijn en bevat een situatieschets, een mogelijke goede en een mogelijke slechte afloop. Op basis van hun verhaal, bedenken de leerlingen minstens 1 anticyberpestregel die de situatie hadden kunnen voorkomen of oplossen.

ACTIVITEIT 3 Bespreking

anticyberpestregels

Elk duo vertelt kort hun verhaal en de bijhorende anticyberpestregel.

Vinden jullie dit een goede regel?

Zou jij naar aanleiding van dit verhaal een andere regel bedenken?

Als de groep het een goede regel vindt, wordt die op een grote affiche geschreven in de wij-vorm. Op het einde ontstaat er een klassikaal opgesteld cyberpestplan om op te hangen in de klas.

info voor de leerkracht:

voorbeelden van regels die kunnen helpen om cyberpesten te voorkomen:

- › Wij zijn voorzichtig met persoonlijke informatie van onszelf en zeker van anderen die we online zetten. Ze

kunnen misbruikt worden door een cyberpeestkop.

- › We zijn voorzichtig met welke foto's we online zetten.
- › We houden ons paswoord geheim.
- › We zijn heel voorzichtig voor de webcam en doen voor de webcam niets wat we niet voor een groot publiek zouden doen.

anticyberpestregels:

- › We sturen niets door dat anderen kan kwetsen.
- › Bewerkte foto's posten is not done!
- › Als ik weet heb van een cyberpestprobleem, help ik het slachtoffer.
- › We blokkeren ongewenste afzenders.
- › Als ik gepest word, praat ik erover!
- › We melden problemen aan de provider van de website.

ACTIVITEIT 4 Individueel werk

infolder AWEL

Over welke online hulp werd er gesproken in het filmpje?

De leerlingen lossen de vragen in de werkbundel op. Ze kunnen hierbij gebruik maken van de AWEL-brochure. Klassikale verbetering en bespreking. De website van AWEL wordt getoond op het digibord of op de tv.

Bomen zijn als mensen,

ze wachten tot je weer eens langs komt.

[Toon Hermans]

Tijdens de coronacrisis mochten mensen elkaar niet veel zien en kon men soms moeilijk communiceren. Toch probeerde men op verschillende manieren iets duidelijk te maken of contact te houden. Het woord ‘communicatie’ komt uit het Latijn en betekent: ‘iets meedelen, praten, verbinden ...’

34

INHOUD	2-3	DE GRAAD	VOORBEREIDING	> weinig	TIJD	> ca. 2 lestijden
		A.d.h.v. enkele voorwerpen komen tot het begrip verbondenheid. Bijzondere manieren van communiceren onderzoeken, symboliek van een boom n.a.v. een citaat van Toon Hermans gebruiken om te komen tot begrippen en waarden.				
		WERKVORMEN	WAT ZIT ERIN			
		> introductiegesprek > gesprek a.d.h.v. voorwerpen > doe-opdracht > klasgesprek > reflectie > zoekopdracht (facultatief)	> introductiegesprek > bespreken van enkele waarden, komen tot het begrip ‘verbondenheid’ > de symboliek van ‘boom’ bespreken > houten schijfjes maken voor de opdracht > symboliek ‘verbondenheid’ en indirecte communicatie > evaluatie/reflectie zoekopdracht			
THEMA'S		9. MEDIA EN COMMUNICATIE	> 9.4. Waarnemen, beelden en beeldvorming			
	PROCESDOELEN		AUTONOMIE	> Zich bewust worden van globale, gedetailleerde, objectieve, subjectieve, innerlijke en uiterlijke waarnemingen.		
HUMANISEREN		> Respect en openheid tonen tegenover wat ‘anders’ lijkt.				
ENGAGEMENT		> Een positieve houding aannemen tegenover diversiteit, verschillende gezichtspunten en waarden als verbondenheid, gelijkwaardigheid, solidariteit, rechtvaardigheid ...				
NODIG		VOORBEREIDING	> materiaal klaarleggen			
		MATERIAAL	> dikke, rechte tak van zacht hout (bv. wilg) om te verzagen in schijfjes > tekstje van Toon Hermans (zie bijlage website Samenspel) > houten schijfjes > grote tak, aardbol, touw, ketting, fakkelsymbool > eventueel de zoekopdracht als alternatief (zie bijlage website Samenspel)			

- > Noem enkele voorbeelden waarmee men tijdens de coronacrisis solidariteit wilde uitdrukken, meeleven en ondersteuning wilde bieden of verbinding wilde maken met andere mensen (bv. witte lakens, beertjes voor het raam, handenklappen ...).
- > Noem enkele voorbeelden waarmee men probeerde om contact te houden met elkaar via andere manieren dan gewoon te praten in levende lijve (bv. telefoneren, skypen, via allerlei vergaderplatformen, brieven schrijven, tekeningen maken, stoepboodschappen met krijt ...)
- > Wat vond je daarvan?
- > Welke manier vond jij heel bijzonder en waarom?
- > Welke manier vond je niet zo fijn en waarom?
- > Wat zou je willen behouden, ook als er geen coronacrisis meer is?

ACTIVITEIT **1** Herkenning

De leerkracht legt verschillende voorwerpen op tafel, bijvoorbeeld een wereldbol, een touw, een ketting, het fakkelsymbool...

(Schrijf of verwijst vooraf naar enkele universele waarden: solidariteit, liefde, behulpzaamheid, verbondenheid...)

- › Welke gemeenschappelijke waarde hebben deze voorwerpen voor jou?
- › Vertel waarom jij voor deze waarde koos?

De bedoeling is om samen te komen tot het woord 'verbondenheid'.

ACTIVITEIT **2** Symboliek 'boom'

De leerkracht stapt met een touw naar een stevige boom op de speelplaats en vertelt:

"Kijk naar deze boom hoe sterk en krachtig hij is. Vanuit een klein zaadje ontstaat een krachtige boom. Gevoed langs de stevig verankerde wortels uit de aarde. De boom doorstaat zon, storm en regen, wind, hagel... en toch blijft hij steeds groeien. Zijn takken groeien alle kanten op, soms breekt er eentje af, zoals deze (toon de zware tak die je daar vooraf neerlegde) en dan laat hij weer nieuwe groeien. In de lente groeien nieuwe, frisse groene blaadjes, in de herfst laat de boom alle bladeren los zodat hij zichzelf in de winter oplaadt om nadien met nieuwe kracht te gaan bloeien."

Cfr. het boek 'DROOM GELUK' van Leo Bormans. De letter 'K' staat hier voor Kracht. (De inzichten uit dit boek zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek naar levenskwaliteit. Dit boek geeft ook leraren de kans op een fijne manier universele waarden door te geven die de basis vormen voor een hoopvol en gelukkig leven.)

ACTIVITEIT **3** Tak verzagen en gaatjes boren

De tak die naast de boom lag, wordt verzaagd tot schijfjes. Bij kleinere klasgroepen kan dit ter plekke gebeuren, bij grotere groepen kunnen de schijfjes best vooraf reeds door de leerkracht verzaagd worden.

Wat kan je doen met deze houten schijfjes?

Indien er geen suggesties komen, steekt de leerkracht ook het touw in de lucht.

Nadien wordt er in elk schijfje een gaatje geboord en kan de voornaam hieronder worden geschreven (zie foto).

ACTIVITEIT **4** Symboliek verbondenheid, indirecte communicatie

De leerkracht spijkt de gelamineerde tekst van Toon Hermans aan de boom (zie bijlage) en verbindt de houten schijfjes met elkaar d.m.v. het touw en knoopt deze vast aan de boom.

- › Welke boodschappen zou je aan/van andere leerlingen kunnen geven/krijgen over verbondenheid?
- › Welke soorten boodschappen zou je kunnen geven? (gedicht, verhaal, een vraag, een stelling, een mening...)

De leerkracht maakt duidelijk dat 'De boom van verbondenheid' gedurende het hele schooljaar dienst zal/kan doen als boodschapper en boodschap-ontvanger. Elke maand (of voor een bepaalde periode) komt er een andere waarde aan bod, te beginnen met de waarde 'verbondenheid'. Waarden als 'liefde', 'vriendschap', 'betrouwbaarheid', 'verantwoordelijkheid', 'solidariteit'... kunnen in de loop van het jaar, op dezelfde manier, aan bod komen. Telkens een leerling eens langs de boom komt (bv. tijdens speeltijd, bij aankomst school, bij een opdracht zedenleer...) om te lezen of te zenden zet hij/zij een streepje (turven) onder zijn/haar naam.

De boodschappen die aan de boom worden gespijkt, worden vooraf door de leerkracht n.c.-z. nagekeken (en indien de boom zichtbaar is voor alle leerlingen van de school, is misschien de toelating van de directie eveneens nodig). De boodschappen blijven anoniem en worden best gelamineerd (=regenbestendig) aangebracht aan de boom.

ACTIVITEIT **5** Evaluatie

De leerkracht last, naargelang de boodschappen aan de boom groeien, tussendoor reflectiegesprekken in.

- › Wie denkt nu anders over dit onderwerp?
- › Ben je van mening veranderd?
- › ...

ACTIVITEIT **6** Zoekopdracht

Een zoekopdracht in de buurt van de school kan ook een leuk alternatief zijn.

Bevestig de schijfjes én het tekstje van Toon Hermans aan een boom in de buurt (zie foto). De leerlingen moeten dan de boom zoeken en een streepje op het houten blokje onder hun naam zetten telkens ze er nog eens voorbij komen...

Creatief communiceren

Sommige kinderen zijn verbaal niet zo sterk of kunnen hun gedachten en/of gevoelens moeilijk onder woorden brengen, waardoor het soms moeilijk is om met hen te communiceren. Om kinderen toch te betrekken bij verschillende thema's die je in de klas bespreekt, is het misschien makkelijker om hen hun beleving, wensen en ideeën op een andere manier te laten uitdrukken en dit op een creatieve manier.

De meeste gesprekken met kinderen voer je trouwens het liefst op een speelse, kindvriendelijke en creatieve manier.

Doelstellingen

Op een creatieve manier leerlingen benaderen met iets wat past bij hun ontwikkelingsniveau en leefwereld.

Creatieve manieren van communiceren ontwikkelen en eigen maken.

- › Hoe kunnen we de belevingswereld van kinderen op een creatieve en speelse manier inzetten in de verschillende thema's en themavelden (rouw en verlies, zelfbeeld, emoties ...) die aan bod komen in onze lessen?

- › Hoe betrekken we zoveel mogelijk de kinderen zelf?

Dit kan door verschillende werkvormen/technieken te introduceren tijdens je lessen.

ENKELE VOORBEELDEN:

- › **verbale technieken:** bijvoorbeeld iemand beter leren kennen op basis van zijn of haar naam (bv. Lisa: lief, intelligent, sociaal, acrobaat)
- › **tekentechnieken:** bijvoorbeeld door de omtrek van een hand te tekenen en die als gezinstekening te gebruiken
- › **speltechnieken:** galgje is een mooi spel om kinderen beter te leren kennen
- › **knutseltechnieken:** koffiebekertjes

zijn een ideaal middel om een gezin uit te beelden

TIP: boek: Creatief communiceren met kinderen

Meer dan 20 voorbeelden hoe je op een speelse en kindvriendelijke manier kunt communiceren'

Goed bruikbaar binnen en buiten het werkveld van een pedagoog. Leuke, creatieve manieren en methoden om in gesprek te gaan met alle leeftijdsgroepen.

auteur: Lieke Drukker
co-auteur: Ben Baarda
uitgever: Noordhoff
ISBN 9789001810177

Het bespreken van moeilijk situaties

Je kan kinderen de situatie laten tekenen en hen er daarna over laten vertellen door bijvoorbeeld met eenvoudige stokpoppetjes te werken.

In hele moeilijke situaties kan je dit eventueel begeleid en samen doen.

Sommige situaties zijn, zeker vanwege het sterk emotionele karakter, moeilijk bespreekbaar.

Waar was jij? Wie was er nog meer? Hoe ging het verder?

Je kan de kinderen er spraak- of denkwoolkjes bij laten tekenen waarin ze aan kunnen geven wat de verschillende personen zeggen of denken.

Problemen die je in de klas tegenkomt, zoals pesten, kun je op deze manier

bespreekbaar maken en dit kan inzicht geven in wat er speelt.

Vragen zijn dan bijvoorbeeld: Wie komen er in die tekening voor? Waar speelt het zich af? Waar ben jij?

Door er een soort strip van te maken, kan je mogelijke oplossingen bespreken en evalueren. Voor sommige kinderen is dit een goede manier om naar problemen of een situatie te kijken. Ook voor groeps gesprekken is dit een goede werkvorm.

Ieder kind heeft op die manier zijn/haar eigen inbreng in de tekening.

Teken je gesprek

Om in een thema of als evaluatie van een thema te gebruiken:

Je gebruikt/zet de ster(ren) op een werkblad waar nodig, of op een apart evaluatieblad.

De opdracht kan zijn: Geef de omtrek van de ster een kleur. Teken of schrijf in de ster jouw mening, gevoel of interpretatie.

- › in het **rood:** dit gaat niet goed
- › in het **groen:** dit gaat goed
- › in het **oranje:** dit is een beetje vervelend
- › in het **blauw:** hier wil ik iets aan doen

(naar een idee van Adinda de Vreede, zie ook: <https://www.tekenjegesprek.nl>)

Mindmap: voor- en nadelen

Het gevoel van autonomie is hierbij belangrijk en bevordert de motivatie en het probleemoplossend vermogen.

Tijdens het bespreken of onderzoeken van een thema, kan je leerlingen de voor- en nadelen van een vraag of situatie voorleggen en hen laten tekenen en schrijven via een mindmap.

- › met **spraakwoolkjes**
- › met **denkwoolkjes**
- › met **sterren**

De Wens Mens: vanuit de idee dat alle mensen wensen hebben.

Je begint met een wit, vierkant op een leeg blad. Een wit vierkant dat leeg is, omdat

het niets is. Je kan de kinderen hierover iets laten vertellen:

Wat is dit? Waarvoor dient het? Wat zou dit kunnen voorstellen?

De filosofische context is dan dat iedere mens een soort kleine leegte heeft, een leegte die opgevuld kan worden met dromen, wensen en verlangens.

Vanuit een thema kan je aan de kinderen vragen dit vierkant voor zichzelf in te vullen.

- › Waar kan hij/zij zich in vinden in een welbepaald thema of onderwerp?
- › Wat droomt hij/zij hiervoor?
- › Wat wenst hij/zij?
- › Hebben we gemeenschappelijke wensen?

(naar een idee van Ian Ghysels)

Nog enkele vormen van creatief communiceren: Performance-Flashmob - Protest - Story-telling (zie ook website Samenspel)

Dierenwijsheid in de klas

Veel kinderen zijn dol op dieren. Daar kan je als leerkracht gebruik van maken.

Het heeft de volgende voordelen:

- › Je kan gemakkelijker praten over moeilijke dingen.
- › Educatie door verhalen en weetjes.
- › Het geeft input bij het begin van een thema, zeker bij jongere kinderen.
- › Het prikkelt de creativiteit.

Een interessant boek hierover met vele voorbeelden is **'Dierenwijsheid: benut de kracht**

van dieren' met eventueel bijhorende kaartenset: 'Leren door dieren'

In dit boek krijg je 250 oefeningen en inspiraties aangereikt om te leren van de kwaliteiten van dieren. Voor coach, team, docent en voor jezelf.

Wil je ontspannen zoals de kat, samenwerken als de mier, loslaten als de slang, spelen als de otter? Wil je creëren, je talenten gebruiken, in het nu leven? Wil je weten welke rollen er zijn in je team? In het boek staan 60 verhalen en 250 oefeningen die je helpen om de wijsheid van dieren te benutten.

auteur: Agnes Waaijers Hens van Soest
uitgever: Fotomissie
ISBN 9789082440621
zie ook <https://www.fotomissie.nl>

Communicatiebox voor school en ouders

Op basis van een handig communicatieprofiel kan je slimme interventies en hulpmiddelen inzetten om de communicatie kwalitatief te verbeteren en te ondersteunen. Denk hierbij aan hulpmiddelen als sociale (strip) verhalen, hulp- en steunkaarten, emotieschalen, suggesties bij woordvindingsproblematiek, oplossingsgerichte vaardigheden en prikkelreducerende hulpmiddelen.

Een praktisch, oplossingsgericht boek, waarmee je normaal begaafde en nog slimmere leerlingen (en dus niet alleen leerlingen met autisme) handvatten kunt geven hoe ze beter kunnen communiceren.' (Bruikbaar vanaf de 3de graad.)

auteur: Inge Verstraete
ISBN 9789491806445
uitgever: Pica

Wij zijn er voor jou!

Bij deMens.nu staat de mens centraal. Mensen hebben mensen nodig. En mensen willen verbonden zijn met elkaar. Daarom vind je overal in Vlaanderen en Brussel een huisvandeMens in je buurt.

In een huisvandeMens kan je terecht voor:

Informatie

Bij ons vind je informatie over levensbeschouwelijke onderwerpen, over het vrijzinnig humanisme en zijn waarden, en over ethische en maatschappelijke thema's zoals euthanasie, abortus, mensenrechten ...

Vrijzinnig humanistische plechtigheden

Wil je graag stilstaan bij een belangrijke gebeurtenis in je leven? Wij helpen je bij de organisatie van een vrijzinnig humanistische plechtigheid bij een geboorte of adoptie, een huwelijk of relatieviering, een overlijden of afscheid ...

Gesprekken

Bij ons kan je terecht voor gesprekken omtrent levensvragen en zelfbeschikking, levensbeschouwing en zingeving.

Waardig levenseinde

Wij bieden informatie over euthanasie, patiëntenrechten, palliatieve zorg ... en helpen je met het opstellen van een wilsverklaring.

Gemeenschapsvorming

Een huisvandeMens werkt als vrijzinnig humanistische draaischijf en geeft ondersteuning aan onze lidverenigingen. In een huisvandeMens vind je informatie over initiatieven en activiteiten van de lokale vrijzinnig humanistische verenigingen en ontmoetingscentra.

Vrijwilligerswerk

Heb je zin om het vrijzinnig humanistische netwerk te versterken? Vrijwilligers zijn bij ons meer dan welkom. Wij zorgen voor begeleiding en geven je alle kansen. Zo kan je onder meer plechtigheden verzorgen of meewerken aan gemeenschapsvormende activiteiten.

De huisenvandeMens zijn een initiatief van deMens.nu

deMens.nu vertegenwoordigt Nederlandstalige vrijzinnig humanistische verenigingen in Vlaanderen en Brussel

deMens.nu Magazine

Zoomt in op mensen en maatschappelijke tendensen vanuit een vrijzinnig humanistisch perspectief. Verschijnt viermaal per jaar.

Gratis proefnummer of gratis abonnement?

Mail naar info@deMens.nu

Of schrijf naar deMens.nu-UVV vzw

Brand Whitlocklaan 87 bus 9

1200 Sint-Lambrechts-Woluwe

Of telefoneer naar 02 735 81 92